
తస్మాయ వాద్యమోఽశః

సాధయంత్యశుకాగ్ధానీకాకాఖిమ్మగమూర్తవత్ ||౧||

భాయూసు ప్రహుగళ్ళకుంతనివ హైర్విష్వగ్ని లు పచ్చదం:

పి స్రబ్దోమధుపెర్ని పీతకుసూహః శ్లాఘ్యస్సపవ ద్ద్రుమః

తత్ర చ||లఘుపతనకో నామ వాయసః ప్రతివనతిస్త - సకదాచి త్ప్రణయమా

తత్సర్వ ధాతన్య నవిశ్వసనీయం - ఏషజాలంప్రసార్య తండులాక్ష్మప్రతే

స్వతి- తేతండులాభవస్థిఃసరై వ్విరపికాలకూటనదృశాన్తస్త్వవ్యాః - ఎవం
వదతప్రస్యనబద్ధికస్తత్రవటతల అగత్యతజ్జాలం ప్రసార్య సింధువారనదృ
శాన్తండులాప్రప్రీష్యనాతేదూరంగత్వా నిభృతంస్థితః - అధయేత త్ర

పక్షిణ్యస్థితాస్తేలఘుపతన క వాక్యార్థభయాని వారితాస్తాంస్తంఘలాఙ్గా
హేలాహలాం కురానివపీత్యమాణాస్తథః - అత్రాంతరేచిత్రగ్రీవోనా
మకపోతరాజః సహస్ర పరివారః ప్రాణయాత్రాభాంపరి భ్రమంతాం
స్తంఘలాఙ్గాదూరతో జ్యుచ్యత్ అథలఘుపతన కేననీవార్య షాణోపిజి
హ్వలౌల్యత్తద్భుతాథామపతత్ సపరిచారోనిబద్ధశ్చ - అథవాసా
ధ్వదముచ్యతే॥

జిహ్వలౌల్య ప్రసక్తానాంజలమధ్యని వాసినామ్
అపితితోవధోజ్ఞానాంమీనానామివజాయతే॥ ౩॥

అథవా- దైవప్రతికూలతయాభవత్యేవంనకశ్చిదస్యదోషఃఉక్తః॥
పాలస్త్యైకథమన్యదారహరణేవోషంగవిజ్ఞాతవాఙ్గా
రామేణాపికథనహేమహరిణస్యాసంభవోలక్షణః॥
అత్యైశ్చాపియుధిస్తీరేణసహసాప్రాప్తోహ్యనభఃకథమ్
ప్రత్యానన్మహిషత్తిమూఢమనసాంప్రాయోమఃకీఠీయతే॥ ౪॥
తథాచ॥ కృతాంతపాశబద్ధానాందైవౌపహతచేతసామ్॥
బుద్ధయఃపబ్జగామిన్యోభవంతిమహతామపి॥ ౫॥

అత్రాంతరేలుభకస్తాకబద్ధావిజ్ఞాయత్రహృష్టమనాః ప్రోద్యతయష్టిర్వ
ధాథాంప్రధావితః - చిత్రగ్రీవో ౭ వ్యాత్సానంసపరివారంబద్ధంమత్వా
లుభకమాయాంతమవలోక్య తాకపోతానూచే. అహహానభేత్రవ్యం॥
ఉక్తంచయతః॥

వ్యసనేష్వేవనర్వేషుయస్యబుద్ధిర్నహీయతే
సతేషాంపారమభ్యేతి తత్ప్రభావాదసంశయమ్॥ ౬॥

తథాచ॥ సంపత్తౌచవిపత్తౌచ మహతామైకరూపతా॥
ఉదయేసవితారక్తో రక్తశ్చాస్తమయేతథా॥ ౭॥

తత్సర్వేషుంహేలయోడ్డీయసజాలాలస్యాదర్శనంగత్వాముక్తిం
ప్రాప్తుమఃనోచేన్మయవిక్లబాస్సంతోహేలయాసముత్పతనంకరిష్యథా-

తదావృత్యమవాప్సు ధేకే||ఉక్తంచ||

తంతవోప్యాయతానిత్యంతంతవోబహులాస్సమాః|

బహుయు ద్రాదయోఽజస్త్రానిభగ్నంత్యగమానపి||౧||

తథానుష్ఠితేలుభకస్యజాలమాదాయాకాశేనగచ్ఛతస్తాభూతలస్థోలు
భక్తఃపర్యధావత్ - తతఃసద్భక్తానయనఃశ్లోకమేనమపరత్

అన్తేశాదివచితమపతివృత్తిఃసద్ధమేనపుణ్యవతామ్|

ఉడ్డీయాపుణ్యవతాంగచ్ఛతేకపోతకాశశ్శ || ౯ ||

అథవా|| జాలమాదాయగచ్ఛంతసహసాపక్షిణోష్యమాః|

యావచ్ఛవివదిష్యంతేపతిష్యంతసనశయః|| ౧౦||

లఘుపతనకౌపి ప్రాణయాత్రాక్రయాంత్యక్వాకిమత్రభవిష్య

తీతికుతూహలాత్తత్ప్రత్యలగ్నోఽనుససార-అథదృష్ట్యగోవరాకపో

తావిజ్ఞాయలుభకోనిరాశఃశ్లోకమేనంపరణివృత్తః

నహిభవతియన్నభావ్యభవతిహిభావ్యంవినాపియత్నేన|

కరతలగతమపినశ్యతియస్వతుభవితవ్యతానాన్తి|| ౧౧||

తథాచ|| పరాజ్ఞుభేవిధౌచేత్సాన్యత్కథంవిద్రవిణాగమః|

తతోన్యనపిసంగృహ్యయాతిశంఖాధిర్యథా|| ౧౨||

తదాస్తాంతావద్విహంగమామిషలోభోయావత్కుటుంబజీవనోహ

యభూతంజాలమపిమేనన్తం- చిత్రగ్రీవౌపీలుభకమదర్శనీభూతంవిజ్ఞా

యతాకపోతానువాచ-భానివృత్తఃసదురాత్మాలుభకః- తత్సరైన్వరపిన్వ

స్థైర్యమ్యతామిహిలారోష్యస్యనగరస్యప్రాగుత్తరదిగ్భగేతత్రమమ

సుహృద్ధిరణ్యకోనామమూషకఃసర్వేషాంపాశచ్ఛేదనంకరిష్యతి- ఉక్తంచ

యతః||

సర్వేషామేవమగ్రానాంప్యసనేనముపస్థితే|

వాఙ్మిత్రేణాపిసాహాయ్యంమిత్రాదన్యోననందభే|| ౧౩ ||

ఏవంతేకపోతాశ్చిత్రగ్రీవేణసంబోధితాహిరణ్యకవిలఘుగంప్రా

హిరణ్యకోపిసహస్రముఖిలదుఃఖం ప్రవిష్టస్సన్నకుతోభయఃసుఖేనాస్తే
అథచ॥ అనాగతంభయందృష్టాన్వీతిశాస్త్రవిశారదః।

అవసన్నాపకస్తత్రకృత్వాశతిముఖంబిలమ్॥ ౧౪॥

అథచిత్రగ్రీవోఽపిబిలదుఃఖాద్వారంగత్వాతారస్వరేణప్రవాచ
భోభోమిత్రహిరణ్యకసత్వరమాగచ్ఛాగచ్ఛహహతీమేవ్యసనావస్థావర్తతే
తదాకణ్యహిరణ్యకోపిబిలదుఃఖంతర్గతః॥ ప్రవాచ-భోభోకోభవా
కేమథమాయాతః-కీదృక్తేవ్యసనావస్థానంతత్కథ్యతామితి-తచ్ఛ్రుత్వా
చిత్రగ్రీవః-చిత్రగ్రీవోనామకపోతరాజౌహంతేసుశ్చుత్-తస్యత్వర
మాగచ్ఛ-గురుతరంప్రయోజనమస్తి-తదాకణ్యసపు-కితతనుఃప్రహృష్టా
త్వాస్థిరమనాస్తస్వరమాణోనిష్ఠాః॥ తః-అథవాసాధిష్ఠదముచ్యతే-

సుహృదస్సేహసంపన్నాలోచనానందదాయకః।

గృహేగృహపతాంశత్యమాగచ్ఛంతిక్ష్మాతాత్మనామ్॥ ౧౫॥

ఆదిత్యస్యోదయోజాతంతాంబూలంభారతీకథా।

ఇష్టాభార్యాసుమిత్రంచాప్యపూర్వాణిదివేనీ॥ ౧౬॥

తథాచ॥ భవనేసుహృదోయస్యసమాగచ్ఛంతిక్ష్మశః

చిత్రేచతస్యసౌఖ్యస్యనకించిత్రతీమంసుఖమ్॥ ౧౭॥

అథచిత్రగ్రీవఃసపరివారంపాశబద్ధమాలాకృతహిరణ్యకఃసవిషాదమిద
మాహ-భోకిమేతత్-సతహ-భోజానన్నపికిమేవంపృచ్ఛసి-ఉక్తంచయతః-

యస్మాచ్ఛయేనచయదాచయథాచయచ్ఛయావచ్ఛయత్రచశుభాశు
భమాత్మకర్మ-తస్మాచ్ఛతేనచతదాచతథాచతచ్ఛ-తావచ్ఛతత్రచకృతాంత
వశాదుపైతి-తత్ప్రాప్తంవయైతద్దంధనంజిహ్వాలౌల్యాత్సాంప్రతంత్వం
పాశపిమోక్షణంపరు-మావిలంబ-తదాకణ్యహిరణ్యకఃప్రామా
హిమాసాధిష్ఠదముచ్యతే-

అథాథాద్యోజనశతదామిషంవీక్షతేభిః।

సోపిపార్శ్వస్థితంబై వాద్భుంధనంబై వపశ్యతి॥ ౧౯॥

తథాచ॥ రవినిశాకరయోగ్రహపిడనంగజభుజంగవిహంగమబంధనమ్ ।

మఱినుతాంచనిర్మిత్తస్థిరైర్నతావిధిరహేళాబలవానితి సేమతిః॥

తథాచ॥ వ్యోమైకాంతవిహారిణిహిహాసంప్రాప్తవంత్యాపదమ్ ।

బద్ధ్యం లేనిపుడైరగాధసలిలాన్మీనాస్సముద్రాదపి ।

దుర్మీలంకమహస్తికించనుకృతంకఃస్థానలాభేః ।

కాలోహివ్యసనప్రసారితభుజౌగృహ్యంతిదూరాదపి॥ ౨౦॥

ఏవముక్త్యాచి తగ్రీవస్యపాశంభే త్తుమున్యతః - చిత్రగ్రీవఆహ-మా
మైవంకురు-ప్రథమంచుముభృత్యానాంపాశచ్ఛేదఃక్రియతాంతతోమమే
తి-తచ్చుర్వాహిరణ్యకఃకుపితః స్రాహ-భోనయోక్తముక్తంభవతా-యతః
స్వామి నోఽనంతరంభృత్పః - ఆహ-భద్రమామైవంవద-ఏతేన ర్వేపివ
రాకామదాశ్రయః-అపరమపిపరిత్యజ్యసమాగతాః-తత్కథమేతావన్మా
శ్రమపిన్నానంకరోమి-ఉక్తంచ॥

యస్సస్థానంసదాధతైభృత్యానాంక్షితిపోఽధికమ్ ।

పితృభావేపితంహృష్టస్తేభ్యఃసంజితకహి-చిత్ ॥ ౨౧॥

తథాచ॥ విశ్వాసస్సపదాంమూలం తేనయాధపతిగజః ।

సింహాలామృగాధిపత్యేపినమృగైఃపరివార్యతే ॥ ౨౨॥

అపరంమత్వాశచ్ఛేదేకదాచిత్తవదంతభంగోభవతి-అధవాసపాపా

త్తాల్పభక్తస్సమభ్యేతి-తస్మాన్గమమనరకపాతః-ఉక్తంచ॥

సదాచారేషుభృత్యేషుసంసేదత్సవయః ప్రభుః ।

సుఖీస్యాన్నరకయాతిపరత్రేహచసేదతి ॥ ౨౩॥

తచ్చుత్వాప్రహృష్టోహిరణ్యకః స్రాహ-భోవేన్ద్యహంరాజభ
వ-మేనంజరంతవపరిక్షేయంకృతా - తత్సర్వసంపాశచ్ఛేద-విధాన్యా
మి-భవానప్యనేనవిధినాబహుకపోతపరివారితోభవిష్యతి-ఉక్తంచ॥

కారుణ్యంసంవిభాగశ్చయస్యభృత్యేషుసర్వదా ।

సంభావ్యస్సమహిపాలస్తై లోక్యస్యపిరక్షణే॥౨౫॥

ఏవముక్తాస్వస ర్వేషాం పాశచ్ఛేదుక్మత్వాహిరణ్యకశ్చిత్రగ్రీవమా
హ-మిత్రగమ్యతామధునాస్వాశ్రయంప్రతి- భూయోషవ్యస నేసం ప్రా
ప్తేసమాగంతవ్యమితిసంప్రేమ్య-ఏవముక్తాస్వసదుగఽంప్రవిష్టః-చిత్రగ్రీ
వోపినపరివారః-స్వాశ్రయమగమత్ అథవాసాధ్యదముచ్యతే॥

మిత్రవాకసాధయత్యగ్ధాదుస్సాధా నపివైజనః॥

తస్మాన్నిత్రాణిమర్షితసమానాశ్యేవచాత్మనః॥౨౬॥

లఘుపతనకోపి వాయుసస్తంబిత్రగ్రీవబంధనమోక్షమవలోక్యవిస్త
యమనావ్యచింతయత్ - అపెనాబుద్ధిరస్యహిరణ్యకస్యశక్తిశ్చదుగః సా
మగ్రీచ-తదీదృగేవవిధిర్విహంగమానాంబుధాన్తోక్షక్రియాసమాచారః
అహంచనకస్య చిద్విశ్వసిమిచలకృతిశ్చ-తథాప్యేనంమిత్రంకరోమి-
ఉక్తుచ.

అపినంపూర్ణతాయుక్తైక రత్నాస్సహృదోబుధైః॥

నదీశఃపరిపూర్ణోపిమిత్రోదయమపేక్షతే॥౨౭॥

తదేవంసంప్రధార్యపాదపాదవతీర్యబిలద్వారమాశ్రిత్య చిత్రగ్రీవప
చ్ఛబ్దేనహిరణ్యకమాహూతవాక-ఎవ్యోహిభోహిరణ్యకపహి- తచ్ఛ
బ్దంత్రత్వాహిరణ్యకౌవ్యచింతయత్ - కిమన్యోపిశ్చిత్సావశేషబంధ
వ్యకపోతస్తీవృతి-యెనమాంవ్యాహరతి-అహ-చ-భూకోభవాగసతిహాహం
లఘుపతనకోనామ వాయుసః- తచ్ఛుత్వాహిరణ్యకౌవిశేషాదంతర్గతః-అ
హ-చ-భద్రదుతంగమ్యతామస్తాత్స్థానాత్-వాయుసతిహ-అహంతవహ
శ్వేగురుకార్యేణసమాగతః-తత్కింనక్రియతేమయాసహసందర్శనంహి
రణ్యకాహ-నమే-స్తీత్యయాసహసంగమేనప్రయోజనం-వాయుసతిహ-
భోచిత్రగ్రీవస్య బంధమోక్షణంతప్న కాశాద్రృష్ట్యా మేమహతీప్రీతిసం
జాతా-తత్కదాచిన్తమబంధనేనంజాతే-తవపార్శ్వస్థుక్తిభావివృతి-త
త్క్రియతాంసుయాసహమైత్రీతి-హిరణ్యకాహ-అపెనాత్వంభోక్తా-

అహ భోజ్యమాతః తత్కాత్వయాసహమమమైత్రీ-ఉక్తంచ॥

యయోరేవసమంవిత్తంయయోరేవసమంతులం ।

తయోమైత్రీ వివాహశ్చ-నతుపుష్టవిపుష్టయోః॥౨౦॥

తథాచ॥యోమిత్రంతురుతేమూఢతత్వనోసద్భవంతుభిః

హీనంవాప్యధికంవాపిహాస్యతాంయాత్యసౌజనే॥౨౧॥

తద్విమృతమిత-వాయసఅహ-భౌహిరణ్యక్షవిమహంతవదుగదాద్వార

ముపవిష్ట-యదిత్వంమైత్రీనకరోషి-తత్ప్రాణమోక్షణంతవాగ్రేకరి

హ్యమి-అథవాప్రాప్తయోషవేశనంమేస్యాదితిహిరణ్యకఆహభోకధంత్య

యాపూర్వవైరిణాసహమైత్రీంకరోమి-ఉక్తంచ॥

వైరిణానాపానందధ్యుత స్తుశ్శిష్టేనాపసంధినా ।

సుతస్తమపిపానీయశమయత్యేవపావకమ్॥౨౨॥

వాయసఅహ । భవతాసహమమధశానమపినాస్తి కుతోవైరంతత్క్రి-
మనుచితఃపదసి॥హిరణ్యకఆహ॥ద్వివిధంవైరంభవతీసహజ-కృత్తి మంచ
తత్సహజవైరీత్వమస్తాకముక్తంచయశః॥

శృత్రిమంనాశమాయాతివైరం ద్రాక్కుత్రిమైర్గుణైః॥

ప్రాణదానంవినావైరంసహజంయూతినతుయమ్॥౨౩॥

వాయసఅహ । భౌద్వివిధస్యాపీవైరస్యలక్షణం శ్రోతుమిచ్ఛామి
తత్కథ్యతాంహిరణ్యకఆహ-భౌకారణేననివృత్తంకృత్రిమంతత్తదహ్లోపకా
రకారణాద్గచ్ఛతి-స్వాభావికంపునఃకథమపినగచ్ఛతితద్యథానకులసర్వా
ణాం-శష్పభుజ్జుభాముధానాంజలానలయోః-దేవదైత్యానాం-సారమయ
మాణ్డారాణాం-సపత్నీనాం-ఈశ్వరదరిద్రాణాం-సింహగజానాంబుభక్
హరిణానాం శ్రోత్రియభ్రష్టక్రియాణాం-పతివ్రతాకులటానాంమూర్ఖ
పండితానాంసజ్జనదుజ్జానానాం-నిత్యంవైరంభవతి-నచకన్యచిత్కేనాపీకొ
పివ్యాపాదితఃతథాపిప్రాణాన్సంతాపయంతి-వాయసఅహభోఅకారణ
మేతత్-మాయతాంమేవచనం॥

కారణాన్నిత్ర లాంఛనాతికాననాదేహి ప్రతాప

తస్మాన్నిత్ర త్వ మేవాత్ర యోజ్యం వైరంనధీనుతా|| ౩-౧||

తస్మాత్కురుమయానహసమాగమంఘాతధర్మార్థం - హిరణ్యక
హత్యయానహమయకస్సమాగమభో శ్రూయతాంనతిస్వస్వం -

సకృద్వృష్టంహియోమిత్తంపునఃస ధాతుమిచ్ఛన్||

సమృత్యముసగృహ్లాగర్భాదత్వతరీయథా|| ౩-౨||

అథవాగుణవానహంసమే కశ్చిద్వైరయాతవాంకరిత్యథి పదపిన

సంభావ్యంఉ క్తంచ-

సింహువాప్యకరణస్యకన్తురహర త్వాణాన్వియాన్వాణి శేః

మిమాంసాకృతమున్తమాధనహనాహస్తీమునీం జైముమ్||

ఇందోజ్ఞానవిధింజఘాతకరోత్ వేలాత టెపిఁగళం||

అజ్ఞానావృతచేతనానుతిగుహంకొధన్వైరశ్చాంగు టైః|| ౩-౪||

వాయుసమాహ-అస్త్యేత్రధాపి శ్రూయతాం-

ఉపకారైశ్చలోకానాంనిమిత్తాన్తృగపక్షీణామ్||

భయాల్లోభాచ్ఛమూఖాణాం మైత్రీస్యాశ్చకానాశ్చతామ్|| ౩-౫||

తథాచ|| గృద్ధులత్సవనుఖభేద్యోదుస్సంధానశ్చదుజ్జనోభవతి||

సుజనస్తుకనకఘటశ్చవచు శ్చేదప్పుకరసంధిశ్చ|| ౩-౬||

అపిచ|| త్రియోర గ్రాత్ర మశఃపర్వణిపర్వణియధారసవిశేషః

తద్వస్తుజ్జనమైత్రీవిపరీతానాంతువిపరీతా|| ౩-౭||

తథాచ|| అరంభగుర్విక్షయినీ క్ర మేణలఘ్వీ పురావృద్ధిమతీదపశ్చాత్||

దినస్యపూర్వాధికపరాధాభిన్నాచ్ఛాయేవమైత్రీఖల సజ్జనానాం

తత్సాధురేవాహం-అపరంత్యాంశపదాదిభిర్నిభాన్యంకరోమిహివ

జ్యోతిరహంసమే స్తిత్వనీయశపధైః ప్రత్యయః-ఉక్తంచయతః

శపధైఃసంహితాస్యాపినవిశ్వాసంరిపోర్వ జేత్||

శ్రూయతేశపధంకృత్వావృత్తశ్చ క్రేణసూదితః|| ౩౯||

తథాచ॥ నవి శ్వాసం వినాశ త్మదే-వానామపిసిధ్యతి॥
 విశ్వాపాత్ర దశే ద్రేణదిలేగరోర్భవిజారితః॥ ౮॥
 ఆన్యచ్చ॥ బ్రహ్మ తేరపి ప్రాజ్ఞస్తస్మాదైవాత్రవిశ్వసేత్॥
 యతః శ్చేదాత్తనోవృద్ధి నూయన్యన్తుసుఖానిచ॥ ౯॥
 తథాచ॥ సుసూక్ష్మేణాపిరంధ్రేణ ప్రవిశంత్యంతరంఠిపుః॥
 నాశయేచ్ఛశదైవశ్చక్షువంసలిలపూరవత్॥ ౧౦॥
 ఆపిచ॥ నవిశ్వ సదవిశ్వస్తేవిశ్వస్తేపినశ్వసేత్॥
 విశ్వాసాద్భయముత్పన్నం మూలాన్యపినికృంతతి॥ ౧౧॥
 తథాచ॥ నబధ్యతేహ్యవిశ్వస్తేదుర్బలాపిబలాత్కైః॥
 విశ్వస్తాశ్చ శుభధ్యం తేబలవంతోపదుర్బలాః॥ ౧౨॥
 పునశ్చ॥ సుకృతిర్విష్ణుగుప్తస్యమిత్రాప్తిర్భాగవన్యచ॥
 బ్రహ్మ తేరవిశ్వాసోనీతసంధాత్రిధాన్యతః॥ ౧౩॥
 తథాచ॥ మహతాప్యగ్ధపారేణయోవిశ్వసితేతత్త్రము॥
 భార్యానుచవిరక్తానుతదంతంతస్యజీవితం॥ ౧౪॥
 తచ్చుత్వా లఘుపతనకోపినిరుత్తరౌవిహితశ్చింతయామాన - అ

హేమాబుధిప్రాగల్భ్యమన్యసీతివిషయే-అథ వా-లతపవాసోపంమేమై
 త్రీవక్షువాతః-అహచ-భోహిరణ్యక॥

సతాంసాస్తపదంమైత్రీమిత్యాహుర్విబుధాజనాః॥

తస్మాత్త్వంమిత్రతాంప్రాప్తోవచనంమమతచ్ఛృణు॥ ౧౫॥

తద్దర్శస్థైరాపిత్వయా మయాసహ నిత్యమేవా లాపగుణదోషసంభా

షితగోష్ఠీకథాసర్వదాకర్తవ్యా-యద్యేవంనవిశ్వసిషి-తచ్చుత్వాహిర
 ణ్యకోపివ్యచింతయత్-విదగ్ధవచనోయందుశ్యతేలఘుపతనకనశ్యవాక్య
 శ్చ-తద్యక్తమనేసహమైత్రీకారణం-సుభాషితగోష్ఠీశుభాభివిష్యతి-అహ
 చ-యద్యేవంతమన్తస్వయాసహమైత్రీ-పరంకదాచిన్నమదుర్ధైచరణపాతో
 పిత్వయానకర్తవ్యః॥ ౧౬॥

భీతభీతఃపుగాశ తుగ్ధం దం మందం విసవతి |

భూమకా ప్రహేలయాపశ్చాజ్ఞారహస్తోంగ వాస్త్విచరం ||

తచ్చు శ్వా వాయసహ-భద్రయద్యే పతన్యతతు-తతః ప్రభృతిద్వా
వపితౌసుభాషితగోష్ఠీసుఖమనుభవతౌతస్యతః పరస్పరగృహి-పకారౌకా
లం నయతః - లఘుపతనకోపిమాంసఖిండా-సుమృష్టానిహిరణ్యకార్థమాన
యతి-హిరణ్యకోపిపిశిష్టాంస్తండులానన్యానపిభక్ష్యవిశేషా-లఘుపతన
కార్థమానయతి-అథ వాయుజ్య తేద్వాభ్యామప్యేతత్ || ఉక్తంచ ||

దదాతి ప్రతిగృహ్ణోతి గుహ్యమాఖ్యాతిపుచ్చతి |

భుజ్ కైభోజయతే చైవ షడ్విధం ప్రీతిలక్షణం || ౪౯ ||

తథాచ || నౌపకారం వినా ప్రీతిః కథం చిత్త-స్య చిత్తవేత్ |

ఉపయాచితదా నేనయతో దేవా అభీష్టదాః || ౫౦ ||

అపిచ || తావత్ప్రీతిభావేల్లా కేయావద్దానం ప్రదీయతే

వశ్యః క్షీరక్షయందృష్ట్వా పరిత్యజతిమాతరం || ౫౧ ||

పశ్యదానస్యమాహాత్మ్యం సద్యః ప్రత్యయకారకం

యత్ప్రభావాదపి ద్వేషీమిత్రతాం యాతి తక్షణాత్ || ౫౨ ||

తథాచ || పుత్రాదపి ప్రియతరంగియమేనమన్యేగ్దానం పశోరపివేకవి
పరితస్య-చ త్రేఖలేపినిఖిలంఖిలుయెనదుగ్ధం నిత్యందదాతమహిషీ ససుతాపిప
శ్యే || శింబహునా-ప్రీతినిరంతరంకృత్వాదుర్భద్యాంసఖిమాంసవత్ |

మూషకో వాయసశ్చైవ గతావేకాంతమిత్రతాం || ౫౩ ||

ఏవంసమూషకస్తమపకారరంజితస్తథావిశ్వస్తాయథాతన్యపక్ష మధ్యే
ప్రవిష్టస్తే నైవసహస్వదాగోష్ఠీసునుభవతి-అథాన్యస్త్రిహాని వాయసో
శ్రుశూర్ణనే త్రోభ్యేత్యతమువాచ-భో హిరణ్యకవిరక్తిః సంజాతామేసాం
ప్రతమన్యదేశస్యోపరితదన్యత్రయాస్యామి-హిరణ్యక అహభద్రకింవిరక్తి
కారణం-సోఽబ్రవీత్-భద్రశ్రూయతాం-అత్ర దేశమహూత్వా తానా
వృష్ట్వాదుర్భిక్షం సంజాతం-దుర్భిక్షత్వాజ్ఞనోబుభుక్షాపీడితః కోపిబలిమాత్ర

మపినప్రయత్నశి - అపరంగ్య హృదయభుజీ తైర్లనై ర్విహంగ మా
నాంబంధనాద్ధంసాశాన్తగుణీకృతాస్తింతి - అ హమప్యాయశ్శేషత
యాపా శేనబద్ధఉద్ధరితఃపతన్విగతైఃకారణంహిరణ్యకాహ-అధ్వభవా

ప్రస్థితః-సప్రాహ - అస్మిన్మఱిణాపధేవనగమానమధ్యేమహానరః-తత్రాస్తి
మేతవాప్యధికఃపరిమనుహ్యన్మంధరకౌనామకూర్మఃసచమేషత్సమం
సఖిండానిదాస్యతి-తద్భూతాతేనసహతుభాషితగోష్ఠీసుభేనకాలంనేష్యా
మి-నాహమత్రహింసాంసంపాశబంధాత్తయం ద్రష్టుమిచ్ఛామి॥ఉక్తంచ॥

అనావృష్టిమాతేదేశేనస్యేచప్రయంగతః॥

ధన్యాస్తేతనపశ్యంతిదేశభంగంకులక్షయం॥౧౫॥

తిథాచ॥సిద్ధత్వంచనృపత్వంచనైషిక్షుల్యంకదాచన

స్వదేశేపూజ్యతేరాజావిద్వాన్సర్వత్రపూజ్యతే॥౧౬॥

హిరణ్యకాహ-యద్యేవతదహమపితృయానహతత్రైవాగమిష్యా
మి-యతోమమాపిమహద్భుజంప్రవర్తతే-వాయసఆహ-భోతవకిందుఃఖిం

తత్కథ్యతాం-హిరణ్యకాహ - భూమిశ్రబహువకవ్యమస్తి-లత్రవిషయేత
త్రైవగత్వాసర్వంసవిస్తరంకథయిష్యామి-వాయసఆహ-అహంతావదా
కాశగతిర్భవాన్భూచరః-తత్కథంభవతోమయాసహోగమనంసఆహ-య
ధిమత్వాక్షైరక్షిత్వైఃప్రయోజనం-తదాత్మపుష్టమారోప్యమాంత్రప్రాప
యిష్యసి నాన్యథామయగతస్తి-తచ్చుత్వాసానందంవాయసఆహ - య
ద్యేవతధన్యో-హంయద్భవంతంమహంతంకాలంనయామి - అహంసం

పాతాదికానష్టా వుడ్డినగతివిశేషాన్వేషి॥ఉక్తంచ॥

సంపాతంచప్రపాతంచమహాపాతంనిపాతనం॥

చక్రంచతిర్యక్చోర్ధ్వగమప్తమంఘ్రసంజ్ఞికం॥౧౭॥

తస్మాత్సమారుహమత్ప్రప్థం-యేనసుభేనతత్సరఃప్రాపయామి-తథాను
ష్ఠితేహిరణ్యకస్తత్రణాదేనతస్యోపరిసమారూఢః-సోఽపిశమాదాయసం
పాతోడ్ధీనేనప్రస్థితః-తతఃశనైఃశనైస్తేనసహతత్సరఃప్రచలితఃపతన్విన్మం

త రేలఘుపతనకం మూషికాధిష్ఠితం గూఢతోపి దృష్ట్వా దేశకాలవిదసామాన్యః కాకోఽయమితి మత్వా సత్వరం మంధరకోజలే ప్రవిప్టః - లఘుపతనకోపి తేరస్థతరుకూటరేహిరణ్యకంఘ్రాత్ స్వయం శౌఖాగ్రమారుహ్య తారస్వరేణ ప్రోవాచ - భౌమాంధరకమంధరక ఆగచ్ఛాగచ్ఛ - తపమిత్రమహం లఘుపతనకో నామ వాయసశ్చిరాత్ సోత్కంఠమ్నా దయః సమాయాతిః తదాగత్వ లింగ మాండ్రిక్తంచయతః॥

శించందనైః సకర్పరైస్తుహినైః శీతవైశ్చికే॥

సర్వైతేమిత్రగుత్రస్య కలాం నాహం తిషోఽశీం॥౫౮॥

తథాచ - శేనామృతమిదం సృష్టం మిత్రమిత్యత్తురద్వయం

అపదాంచ పరిత్రాణం శోకసంతాపభేషజః॥౫౯॥

తచ్ఛృత్వా నిపుణతరం పరిజ్ఞాయపులకితతనురానందాశ్రుహరితనయనోమంధరకః సత్వరం సలిలాన్నిమృత్యుప్రోవాచ - ఏహ్యేహి మిత్ర ఆలింగ మాంచిత్రకాలాత్త్వం నమయాపరిజ్ఞాతః - తేనాహం సలిలాంతం ప్రవిష్టః॥క్రిక్తంచ॥

యస్య నజ్ఞాయ లేవీర్యం న కలం న పిచేషి తం॥

న తేన సంవిదం కుర్యాదిత్య వాచబృహస్పతిః॥౬౦॥

ఏవమక్తాలఘుపతనకో వృక్షోదవతీర్య తమాలింగితవాక్ - తథా సాధు చేదమవ్యతే॥

అమృతస్య ప్రవాహైః కిం కాయత్యౌలనసంగతై॥

చిరాన్తిత్రపరిష్వంగో యోఽసౌమూల్యవివర్జితః॥౬౧॥

ఏవంతోద్వావపివిహితాలింగనౌపులకితశరీరావృక్షోదధఃసముపవిష్టావాత్తచరితవృత్తాంతం పరస్పరం ప్రోచతుః హిరణ్యకొపి మంధరకస్య ప్రణామం కృత్వా వాయసాభ్యాశేనముపవిష్టః - అథ తం సమాలాక్య మంధరకో లఘుపతనకమువాచ - కోయం మూషకః - కస్త్యోచ్చత్స్వయాభిక్ష్య భూతోఽపి పృష్ఠమారోప్య త్రసమానీతః - తన్నా తస్వల్పకారణేన భావ్యం - తచ్ఛృత్వా ల

ఘటతనః పహభోహీరణ్యకో నామ మూషకో యః పుటః సహృత్ ద్వితీయః
నిపజీత్రతత్త్వం బహునా-

పజహన్యస్యనుభాధా బా యథా వదిప రాగతాః
సికతారేణోయగ్నగ్నిఖ్యయ్యాపరీనజః ॥౩౪॥
గుణాన్వభ్యాపరిత్యక్త సద్వదస్యమహాత్మసిః
పరంని ర్వేదమాపన్నః సప్రాప్తోఽపి త దాత్మభావః ॥

మంధరకపహ-ః మస్యవై రాగ్యస్య కారణం- వాచనసలహా- బృహ్మోమ
యాత త్రై ప-పరస, నేనాభిహితం-బహువక్తవ్యమస్త్రైత త్రైవగతః-క
థయిష్యామి-సమాపిననివేశితం-తద్భద్ర హీరణ్యకథదాసింధివేద్య తానః
భియోరపితదాశ్చనో వై రాగ్యకారణం|

కథా|| హీరణ్యకః సిధయతి-అస్తిదక్షిణాపధేజనపదేమీహిణారోష్యం
నామనగరం-తస్య నాతిరూరేమ రాయతనం-కవతోజనహేన్య రస్యత్యగ్రహ
తాస్మాచూడో నామపరివ్రాజకః ప్రచిదసరిన్ద్ర-సచ-గ రేభిర్ముహుర్వత్వా
స్రభూతంసిద్ధమన్నముపాదాయమతంగత్వాప్రాణయాత్రాంసమాచ
రితీభిరౌశేషంచ త త్రైవభి రౌపాత్రేనిధాయతద్భి రౌపాత్రంనాగ
దంతేవీలంబయిత్వాపశ్యత్ స్వపిత-ప్రత్యూషేతదన్నంకర్మకాగాణాంద
త్వా త త్రైవదేవతా యత సేసహజ్జ-జకామో పలేపనమండనాదికంకర్మస
మాజ్ఞాపయతి-లభ్యాన్తన్నహనిమమాసుచరై ర్నివేదితం- ప్వానికాతా
స్మాచూడమ రేసిద్ధమన్నంప్రభూతం నాగదంతావలంబితంతథై వతీశ్శత- త
ర్వయంభక్షీతుం నశక్నుమఃస్వామినఃసరగవ్యంకిమపినాః-తత్త్వంప్ర

జనెనాన్యత్ర-ల్యతత్రగత్వాయధేచ్ఛయాభుక్తు హేతవ ప్రసాదాత్
కిమన్యత్రవృధాశ్రమేణ-తదాకర్ణ్యాహంసకలయూథపరివృత్తైర్నాదేవ
తస్రమ రేగతః-ఉష్ణుత్యచతస్త్రికాభిరౌపాత్రేనచూరూఢః-తత్ర పరివృత్త
భత్యవిశేషాణిభృత్యాణామూహోరండ కాన్దబద్ధైర్నన్దగతః-పరివృత్తయూ
మి-స ర్వేసాంత్రప్రాజాతాయాంశూనెకానిస్వనావలంబ్యమహిమ-సత్య

మేవాహంసపరిచారస్తదన్నం భక్షయ్యామి . పరివ్రాజకోషీయభాశక్తిర
క్షుతిపరంయదైవనిద్రాంతరితోభవతి-తదాహంతప్రాగుహ్యేన్దికృత్యంక
రోమి-అధకదాచిత్రేనమమరతౌధకంమహాజజ్జంపంశఃసమాశ్రితః-తేన
సుప్తోపిమమభయాద్భియోపాత్రంతాడయ-అసాన-పశ్యజీతేష్యన్నై
ప్రహరభయందపసర్వామి-ఏవంతేనసహస్కలాంతాత్రీయోవద్విగ్రహ
పరస్యకాలోవజతిఅధాన్యస్త్రిన్నహాతస్యహారేభూహస్త్రిన్నావతస్సు

హృత్పరివ్రాజకస్తీర్థ-యాత్రప్రసంగే-పాదభివ్రాగ్ముహూణర్పకఃస
మాయాతః-ఇందృష్ట్యాప్రత్యుదానసిధిసాసంభావ్యప్రతిపత్తిగూర్వకమ
భ్యాగతక్రియయాఽయోజితః-తతశ్చరాత్రవేత్రసంస్తరేద్వావపతౌ
స్రసుప్తౌవమకథాకర్తూమారణౌ-అధబృహస్పిన్నుభాషితగోష్ఠిచు
సతామ్రమాణిమమత్రాసాద్వాక్యతీప్తమనాజజ్జంపంశేనభియోపాత్రం
రాడయతస్యశూన్యంప్రతివచనంప్రయచ్ఛ-తప్రతినకమప్యదాహ
రతిప్రథాసాపభ్యాగతఃపరంకోపముపాగతస్తమవాచ-భోరామ్రమాడప
రిజ్ఞాతస్త్వంమయాసమ్యగ్నుహృత్-తేనమయాసహసాష్టాదశనజల్పసి
తదధునారాత్రావపిత్యవీయంశతంత్యక్వాన్యప్రయాస్యామి-ఉక్తంచ
యతః.

ఏహ్యేగచ్ఛసమావిశాసనమిదంకస్త్యాచ్చిరాద్భ్యుత్థసే
కావార్తాహ్యతిదుర్బలాసికుశలంప్రీతోస్తితేదశకసత్
ఏవంయేనముపాగతాప్రణయఃప్రహ్లాదయంత్యాదరాత్
తేహంయుక్తమశంఃతేనమనసాహర్త్యాణిగంతుంసదా||౬౩||

తథాచ|| గృహీయత్రగతందృష్ట్యాదిశోపీయేతవాప్యభః|
తత్రయేనదనంయాంతితేశ్వంగరహితావృషాః||౬౪||

అన్యచ్ఛ|| నాభ్యుత్థానక్రియాయత్రనాలాపామధురాక్షరాః|
శుణదోషకథానైవతస్యహర్యైసగమ్యతే||౬౫||

తదేకక్షతప్రాప్త్యాపిత్యంగర్విలఃతత్రకస్సుహృత్సైహానైతద

స్తీయర్థశాశ్రయవ్యాజేననరకౌచః-జఃసంక్రియతే-ఉక్తంచ-

నరకాయమతిస్తేచేత్పారోహిత్యంసమాచర|

వపః-యావత్కిమన్యేననురచిత్యాదినత్రయం||౬౬||

తన్నాథశోచితవ్యే-ప్యః-త్వంగర్విరః-అథతచ్చుత్వాభయత్ర
స్తమనాస్తామ్రచూడస్తమువాచ-భగవన్మైవంవద-నత్వయాసమానోమమ
సుహృత్కువ్యచిదస్తేతచ్రూచ్యయతాంగోష్ఠిశైధిల్వకారణం-ఏషదురాత్మా

మూషకః-ప్రోన్నతస్థే-నెక్యతమపిభిత్తోపాత్రమున్నత్యారోహతిభిత్తోశే
పంచతత్రస్థంభాయుతి-తదభాగం-దేవగృహేసన్తాజః-నాదిక్రియానభవ
ః-తన్నాషకశాసాథః-మేతేనవంశేనముహుర్ముహుర్భిత్తోపాత్రంతా
డయామి-నాన్యతా-రణమితి-అపరమేతత్తుతాహలంపశ్యాన్యదురా
త్మనః-యన్తాజా-రమక-టాదయోపితిరక్కృతా-అస్యోత్పతనేనబృహ
బ్ధిగహ-అథజ్ఞాయతేవిల-తస్యకవ్యత్ప్రదేశే-తామ్రచూడఅహ-భ

గవన్నవేద్మిసమ్యక్కరణ-నూరం-ధానస్యోపరితన్యవిలం-ధానోష్యణా
ప్రక్రీడతి-ఉక్తంచ-

ఉన్యాహివిత్తజౌప్యస్థింతేజౌరయతిదేహిసాం|

కింపునస్తస్యసంభోగాత్-ర్యాగః-కర్తనమన్విషః||౬౭||

తథాచ|| సాకస్తాచ్యాండిలీమాతావిక్రిణాతి-తైస్తిలా||

యంచితానతరైర్యేనహేతురత్రభవిష్యతి||౬౮||

కథా|| తామ్రచూడఅహ-కథమేతత్-సోబ్రవీత్-అస్తికస్తీంశ్చిత్తస్థా
నేదేవరతంనగరంతత్రకదాచిదహంప్రాప్తటూ-లేమేఘవీడోపశమనవి
మిత్రంకంచద్భ్యామ్మాణవాసముపేత్యమే-తిన్వల్పంస్థలంప్రాధిక
వా-తతశ్చైతద్దచనాత్తత్రశుశ్రూషితః-సుఖేనదేవతామర్చయ
తిస్తామి-అథాన్యస్మిన్నహనిప్రత్యూషేప్రబుద్ధోహంబ్రాహ్మణ-బ్రా
హ్మణీసంవాదందత్తావధానశృణోమి-తత్రబ్రాహ్మణఅహ-బ్రాహ్మణీ
ప్రభాతఉత్తరాయణసంక్రాంతిరనంతదానఫలాభవిష్యతితదహం-సత్వరం

ప్రతిగ్రహార్థం గ్రాహం శరం యాస్య మి-చ్ఛయా బ్రాహ్మణ మైవైకస్య భగవ
తః సూర్యస్య దేవేన తిలాచాతవ్యాః . ఆనన చ్ఛ్రావ్యా సా బ్రాహ్మణీ
పకుసతరవచనైస్తంభత్సమానా స్రాహా . కుత సైదరి ద్రోహమాతస్య
బ్రాహ్మణభోజన ప్రాప్తిశ్చేత్తేషం బ్రవాణో నల్భజ సే . అపి దనమా
యాతవహస్తాగ్రలగ్నయాక్వ చిదపి లబ్ధం సుఖం నమ్మస్తేన్న స్యాస్యాదనగన
చ హస్తసాదకణకం తాదిభూషణం ప్రాప్త్య - తస్మై త్యాభయ తస్తాపి
బ్రాహ్మణో సుందం మందం స్రాహా బ్రాహ్మణీ సైతమ్య జ్య తెవస్తుం - ఉ
క్తించ-

గ్రాసాదపితదర్శంచకస్తాన్నోదీయతేఽర్థిషు |

ఇచ్ఛానురూపో విభవః కవాకస్య భవిష్యతి || ౬ ||

తథాచ | ఈశ్వరాభూరిద్ర క్షేణయల్లభంతే ఫలం కిల |

దరిద్రస్తద్వకాః కిణ్యా ప్రాప్నుయాదితినః శుతం || ౭ ||

తథాచ | దాతాలఘురపి సేవ్యోభవతి నృపణోమహావపనమ్మధ్యా

కూపోతః స్వాక్షజల ప్రీత్యై లోకస్య న సముద్రః || ౮ ||

తథాచ | అక్రతత్యాగమహిమ్నా మిధ్యాకిం రాజరాజశబ్దేన |

గోష్ఠారం న నిధీనాం వహాయం తిహ హే శ్వరం విబుధాః || ౯ ||

స దాదానపరిక్షీణః శస్త్రపవకరీశ్వరః |

అదానః పీనగాత్ర శ్చంద్రవ్యతేషవగర్దభః || ౧౦ ||

సుశీలోపినువృత్తోపి యాత్యదానాదధోగుటుః |

పునఃకుబ్జాపికాణాపి దానాదుపరికర్కటి || ౧౧ ||

తథాచ | యచ్ఛృణ్వ జలమపి జలదో వల్లభ తా మేతి నకలలోకస్య |

నిత్యం ప్రసారితకరోమిత్రోపి నవీక్షీతుం శక్యః || ౧౨ ||

ఏవంజ్ఞాత్వా దరిద్రాభిభూతైరపి నస్య లాభస్య వల్పతరం దేయం కాతే

పాత్రే - ఉక్తంచయతః -

సత్పాత్రం మహావీర ద్దాతే శేకాలేషు ధో వితే |

యద్దీయతేవివేకజ్ఞే న్దనంతాయకల్పతే॥౨౬॥

తథాచ ప్రోక్తంక్షైశ్చిత్.

అతితృప్తానకరవ్యాతృప్తాంనైవపరిపత్యజేత్|

అతితృప్తాభిమాతస్యశిఖాభవతిమన్తకే॥౨౭॥

కథా| బ్రాహ్మణీప్రామా - కథమేతత్ బ్రాహ్మణఃకథయతి.అస్తిక

స్త్రీంశ్చిద్వరోద్దేశేకశ్చిత్తు లిందఃసచపాపధికాంకతుంవనంప్రతిపథితఃఅ
థతేనప్రసర్పతామహానంజనపర్వతశిఖరాకారఃక్రౌడఃసమాపాదితఃతం
దృష్ట్వాకణాకృష్టనిశితసాయకేనసమాహతః.తేనాపికోపావిష్టచేతసాబా
లేందుమ్యతిదంప్రాగ్రోపాటితోదరః.పులిందోగతాసుభూతలేప్రాశ
తత్-అథలుబ్ధకంశ్వాపాద్యమాకగోపిశరప్రహరమాత్రవేదనయాపంచత్వ
ముపాగతఃఏతత్తన్నంతరేకశ్చిదాసన్నమృత్యుఃస్మగాలగ్రతస్తతోనిరాహ
రతయాపీడితఃపరిభ్రమంస్తప్రదేశమాజగామయావద్వరామాపులిందో
పంచత్వముపాగతౌద్వాపపిశ్యతితావత్ప్రహృష్టోవ్యచింతయత్ - భోతి
నుకూలౌమేవిధిఃతేనైతదదింతి తంభోజనముపస్థితంఅథవాసాద్విదము
చ్యతే.

అకృతేవృద్ధమేపుంసామన్యజన్తకృతంఫలం|

శుభాశుభంసమభ్యేతినిధిసాసన్నియోజితం॥౨౮॥

తథాచ| యస్మిన్దేశేచకాలేచవయసాయూర్యశేచ|

కృతంశుభాశుభంకర్తృతత్తథాతేనభుజ్యతే॥౨౯॥

తదహంతథాభిక్షయమితథాబహూన్యహానిమేప్రాణయాత్రాభ
వివృతీతితత్తావదేనంస్నాయుపాశంధనుష్కోటిగతంభక్షయామిదక్తంజ

శశైశనైశ్చభోక్తన్యంస్వీయంవిత్తముపాజితం|

రసాయనమివప్రాజ్ఞేవైల్లయానకదాచన॥౩౦॥

ఇత్యేవమనసానిశ్చిత్తచాపఘటితకోటింముఖమధ్యేక్షిప్త్వాస్నా
యంభక్షయితుంప్రవృత్తితత్త్వృత్తితేపాశే.తాల్పప్రదేశంవిదార్యచా

పకోటిర్తస్తకేశిఖావన్ని ప్రాంతా-సోపితద్వేదనయాత్మకాశాన్తతః
అతోఽహం బ్రవీమి.

అతితృప్తానకతావాత్మస్థాం నైవపరిత్యజేత్ |

అతితృప్తాభిభూతస్మశిఖాభిః క్షమస్తకే || ౧౦ ||

శుభునరప్యాహ- బ్రాహ్మణినశ్చుతంభవత్యా-

అయ్యుకర్తవచిత్తంచవిద్యానిధనమేవచ |

పంచైతానిహిస్సజ్యంతేగభిఃస్థస్యైవదేహినః || ౧౧ ||

అధైవంసాతెనప్రబోధితాబ్రాహ్మణీ వ్రాహ్మభోకాతయజ్ఞేను
అస్తిమేగృహేస్తోకరేలరాజితతస్తలాకలుతయిత్వా తులమాణేనబ్రా

హ్మణంభోజయిష్యామితి- ౬ స్యాస్తద్వచనమాకణ్య బ్రాహ్మణోగ్రా
మాంతరంగతః - సపరలాః గృహస్థతానుష్ఠాథకేనసమ్మద్యైలుం చిత్వా

మార్యాతపేదత్రవతీ అత్రాంతరేతస్యాగృహకర్మకార్యగ్రాయాస్తే
సాంతిలానాంమధ్యేశ్చిత్తానరమేయోమూత్తోత్సగ్-చకార-తతస్తద్వ

ష్టాసావ్యచింతయత్ అహయాపశ్యనైపుణ్యంపథేపరాబ్దుభిభూతస్య
యదేతానపతలానభోజ్యాకృతవాతదహమేతాః సమాదాయకస్యచి

ద్వహంగత్వాలుంచిత్రేలుంచితాప్రాధికాయామి- సర్వోపిజనోఽనేన
విధినాదాస్యతీతి- అథతాస్తీలాశూర్పైధాయగృహాద్ధృహంప్రవిశంతీ

దమాహ-భూగృహాతుకశ్చిదలుచిత్రేస్తీలైలుంచితాస్తీలా- అథయ
స్తికాగృహేహంభిక్షాధికంప్రవిష్ట-తత్రగృహేనాపీతిలానాదాయవిక్ర

యంకతుకంప్రవిష్టాపూర్వోక్తమేనాహ-అథతద్గృహగృహాన్యాప్రహ్లా
ప్తయాలుంచిత్రేలుంచితాస్తీలాగృహీతాఃతథాచప్రవృత్తైతస్యాభితా

సమాయాతః- తెనసాభిహితా- భద్రేకిమిదమితి- సాకథయశినసాధామ
యాతిలాలభ్యాలుంచిత్రేలుంచిత్రేరి- తతఃసతకా- బ్రవీత్-స్యసంబం

ధినశ్చమేతిలాఃతత్రతస్మిన్కామందకిరాహ- శాంతిలమాతఃసోబ్రవీన్య
ద్రేసాతీవనిపుణానివహంశుశిలాద-తతస్తాస్యజ్యాసతేతిలాః-యతః.

ద్రేసాతీవనిపుణానివహంశుశిలాద-తతస్తాస్యజ్యాసతేతిలాః-యతః.

నాకన్నా చ్ఛాంఢలీమాలా - విక్రీణాంకం ప్రసాదాత్ |

లుంచితాతరై ర్యేన హతుర శ్రభపివ్యశి |

తస్మిన్ తేనిధానోష్ణ జుతాత్ర కుదానశ క్షిరస్య ఏవముక్తాస్సబృహ
స్థిస్థుస్థయోఽపి ప్రాచాఽభజ్ఞాయ తేతస్య గమన గమనమాగతః - తా
మ్రా చూడకమా - భగవద్భాగ్యతేయవీర కేసవమాయశి - కింత్వసంఖ్య
యూథపరిపృథ్వతే తే సామ్రాజ్యస్థి సత్తాసర్వజ ససనహగచ్ఛ తయా
తచ-బృహస్పతి గామా-అస్థిం బభ్రువత్ కంసలీమా-బాణమ సైవ సర్వలక్ష్మి
హమయాన్వహప్రకా-అభ్యాగతకమా-తసా-ప్రత్యూషేత్వ యామయా
సహబోధవృత్తియేన ద్వాపవచరణమిలి తాయాంభూమాతత్వా చానుసారి
శౌగచ్ఛానః-మయాపితస్య కురాత్సన సద్వ్యజ పాతసద్వ్యశంవచనమాకర్ణ్య
చింతితం - అహూనహ్మస్తేతి - యతః సాభి ప్రాయాణ్యస్య వచాంసిశ్రూ

యంతే-నూనయథానిధానఽజ్ఞాతః - తథాదుగ్ధమప్యస్తాకంజ్ఞాస్యతిమ
ప్త్యపితదభి ప్రాయాదేవజ్ఞాయ తే-ఉక్తంచ-

సక్యదపిశృష్టాపురుషంవిబుధాజానంతేసారతాంతస్య |

హస్తతులయాపివిపుణాఃపలపరిమాణంవిజానంతి || ౮౪ ||

తథాచ ||

శ్లో || చాంతై వసూచయతిపూర్వతరంభవివ్యంపుంసాంయదన్యత
నుజంశుభమూర్తిః సంవా - విజ్ఞాయ తేశిశురజాతకలాపచిహ్నఃప్రత్యుత్ప
దైరపసరఃసరఃకలాపీ || తతః హంభయత్రస్తమనాదుగ్ధమాగ్ధాంపరిత్య
జ్యంపరివారోర్యమాగ్ధాగంతుం ప్రవృత్తోయావదగ్రతోగచ్ఛామి-తా
వస్థిమ్మఖోబృహత్కాయోమాజ్జ్వలంసమాయాతినచమూషకబ్ధిందమ
వలోక్యతన్తే ధ్యేయసాసోన్మపాత - అథ తేమూషకామాంకుమాగ్ధాగమినం
గహాయంతోహత శేషారుధితస్థావితవసుంధరాస్తదేవదుగ్ధంప్రవిష్టాః -
అథ వాసాద్విదముచ్యతే -

శిత్వా పాశమపాస్యకూటరచనాంభంక్తాబలాద్వాగురాఽ

చర్మంతాగ్నిశిఖాకలాపజబిలాన్నిగత్యమారవనాత్ |
 వ్యాధానాంశరగోవరాసతిజవేనోష్ణుత్వధా వన్యగః
 కూపాంతంపతితఃకరోతివిముఖేనాహంఃథౌపౌసుహృ||౮౬||

తథాచ|| కైవత్కర్మశక్తరగ్రహణచ్యుతోపి
 జాలేపునగ్నాపతితఃశభవోవగాః||

జాలాత్సునర్విగలితోగలితోబకెన
 వామేవిధౌబతకుతోవ్యసనాన్నివృత్తః||౮౭||

అన్యచ్ఛ|| భగ్నశస్యకరంజపీడితతోద్వాసేద్రియస్యాయుధా
 కృత్వాఖుర్వివరంస్వయంనిపతితోనక్తంముఖేభూగినః|
 తృప్తస్తత్ప్రశితేనసత్పరమసౌతేనైవయాతఃపథా
 స్తస్థస్థివృత్తిదైవమేవహిన్మణాంవృద్ధౌక్షయేకారణం||౮౮||

తథాహమేకైన్యత్రగతః-శేషామూఢతయాతత్రైవదుగ్ధంప్రవి
 ప్టఃఏతస్మిన్మంతరేనమప్తపరివ్రాజకోరుద్ధిబిందుచక్షితాంభూమిమవ
 లోక్యతేనైవదుగ్ధమాగేతాగ్యోఫస్థితఃతతశ్చస్వహస్తికయాఖనితు
 మారిబః-అథతేనఖనతాప్రాశంతన్నిధానం-యస్యోపరిసదైవాహంకృత
 వసతిః - యస్యోష్ణణామహామగ్ధమపిగచ్ఛామి-తతోహృష్టమనాస్తామ్ర
 చూడమిదమూచేపరివ్రాజకః - భోభగవత్స్వపిహీదానింవిశళకః -
 తస్యోష్ణణాసమూషకోజాగరణంతేకరోతిఏవముక్తాతన్నిదానమాదాయ
 మతాభిముఖంప్రతస్థై-అహమపియావత్తత్రాగచ్ఛామి తావదరమణీ
 యముద్వేగకారకంతత్థానంవీక్షీతుమపినశకోమి-కథంమేస్యాన్తననఃప్ర
 శాంతిః-ఏవంచంతయతోమేమహతాకష్టేనసదివిసోవ్యతిక్రాంతః-అథాస్త
 మితేర్మేసోద్వేగౌపినిరుత్సాహస్తస్త్రిణురేనపరివారఃప్రవిష్టఃఅథా
 స్తత్పరిగ్రహశబ్దమాకంజ్యతామ్రచూఢోభూయోపిభిక్షోపాత్రంబర్జర
 వంశేనతాడయతుమారబ్ధః-అథాసౌభ్యహస్త్పిక్రస్రౌవాచ-సఖేకమద్యా
 పినిశ్యంకోననిద్రాంగచ్ఛసేనకహ-భగవత్ఖూయోపినపరివారఃసమా

యతోనూనందుప్తమూషకః- తస్యభయజ్జజ్వరవం శేనభిక్షాపాత్రంతా
 డయామి-తతోహస్యాభ్యాగతః ప్రాహ- సఖేమాభైషిః విత్తైనసహగతో
 స్యకుదానోత్సాహః-స ర్వేషామపిజంతూనామేవేయస్థితః ఉక్తంచ॥
 యమత్యహీనదామత్యఃపరాభవతియోజనాత్॥
 యమద్వతంవదేద్వాక్యంతత్సర్వం విత్తజంఘలం॥౧౯॥

అథాహంత చ్చ త్వాకోపావిష్టోభిక్షాపాత్రముద్దిశ్యవిశేషాదుత్తుర్ది
 తోప్రాప్తపవభూమానిపపాత- తద్దృష్ట్వాసామేశత్రువిహస్యతామ్ర
 చూడమువాచ॥భోపశ్యపశ్యకుతూహలం-ఉక్తంచ-
 అథేనబలవానార్యేహ్యథేయక్షఃసపండితః॥

పశ్యేనంమూషకంవ్యధేంస్వజాతిన మతాంగతం॥౨౦॥
 తత్సప్తహింసానిగతవిశంకః- యదస్యోత్పతనకారణంతదావయో
 హాన్తగతం-అథవాసాధ్విదముచ్యతే-

దంప్త్రోవిరహితస్సర్వోమదహీనోయథాగజః॥
 తథాథేనవిహీనోత్రపురుషోనామధారకః॥౨౧॥
 తచ్ఛ్రావ్యమననామయాచింతితంసత్యమన్యసాక్షియశోత్రోగ్వచనం
 అంగులమాత్రమపుత్యుక్తుదానశక్తిమేమనాసి- ధిగథేనహీనంపురుష
 స్యజీవితం-

ఉక్తంచ॥ అథేనతువిహీనస్యపురుషస్యాలృపేథనః॥
 ఉద్భిద్యతేక్రియాఃసర్వాగ్రీష్మేకుసరితోయథా॥౨౨॥
 యథాకాకయవాఃప్రోక్తాయథారణ్యభవాస్తీలాః॥
 నామమాత్రానసిద్ధ్యోహిథనిహీనాస్తథానరాః॥౨౩॥
 సతోపహినగాజంతెదరిన్త-న్యేతరేగుణాః॥
 ఆదిత్యత్వవభూతానాంశ్రీగుణానాంప్రకాశిన్॥౨౪॥
 సతథాబాధ్యతేలోకేప్రకృత్యానిధానోజనః॥
 యథాద్రవ్యాణిసప్రాప్యతైర్నిహీనఃసఖేఫ్ఫతః॥౨౫॥

శుక్లస్యకీటఖాతస్యవహ్నిదగ్ధస్యసర్వతః |

తరోరివదరి ద్రస్యనవరంజన్తనఃఫలం || ౮౬ ||

శంకనీయాహీసర్వత్రనిష్ప్రతాపాదరిద్రతా |

ఉపకర్తుమపి ప్రాప్తంసిస్త్వంమన్యంతిమర్కరం || ౮౭ ||

ఉన్నమోన్నమ్యతత్రైవదరిద్రాణామనోరథాః |

హృదయోమువిలీయంతేవిధవస్త్రీస్తనావివ || ౮౮ ||

వ్యక్తేపివాసరేనిత్యంకౌర్కత్యతమసావృతః |

అగ్రతోపిష్టితోయత్నాన్నకేనాపీహదృశ్యతే || ౮౯ ||

ఇత్యేవమహంవిలవ్యభగోత్సాహస్తస్యస్వవిధానం గల్లోవధానీ
యక్ష్మతంవిలోకయకస్వదుగం ప్రభాకాలేగతః-తతశ్చతేమన్భృత్యాగ
చ్ఛంతోఽపిభోజ్యంతి-అహూతానమగ్ధోయముదరపూరణే-స్తాకంకేవల
మన్యవృత్తలగ్నానాంబిడాలాదివిపత్తయఃతత్కిమనేనారథితేన-ఉక్తం
చయతః-

యత్సకాశాన్నలాభఃస్యాత్కేవలాస్సృగ్రిష్టచత్రయః |

సస్వామీదూరతస్త్వాజ్యోవిశేషాచ్ఛస్త్రజీవిభిః || ౯౦ ||

ఏవంతేషాంవచాంసిమాగేశుత్వాస్వదుగేశప్రవృత్తీయావన్నక
శ్చిన్నమనమ్ముఖోభ్యేతి-తావన్తయాచింతితం-అహూతాధిగియందరిద్రతా
అథవాసాధ్విదముచ్యతే-

మృతోదరిద్రఃపురుషోమృతంమైథునమప్రజం |

మృతమశ్రోత్రియంశ్రాద్ధంమృతోయజ్ఞస్తవక్షీణః || ౯౧ ||

వృక్షంక్షీణఫలంత్యజంతివిహగాఃశుష్కంసరస్సరసాః |

పుష్పంచర్యుషీతంత్యజంతిమథుపాదగ్ధంవనాంతంవృగాః |

నిద్రవ్యంపురుషంత్యజంతిగణికాభ్రష్టంనృపంసేవకాః |

సర్వస్సౌభావచాజనోహిరమతేనకస్యకోవల్లభః || ౯౨ ||

ఏవంమేచింతయతప్రైభృత్యామమశత్రూణాంసేవకాఃసంవృత్తాః

తేవమామెకాశినహసమర్థందృష్టావిడంబనాంకుర్వంతి-అధమయైకాశినా
యోగనిగ్రాంగతేవమామోపిదింతిత- అద్యరాత్రావేకాశీతస్యకుతప
స్వినఃసమాశ్రయంగత్వా తత్రగండుపరాయణకృతాంవిత్తపేటంశనైశః
నైర్విదార్య - తస్యనిద్రావశముపగతస్యస్వదుగోతస్త్విత్తమానయామి-
యోచనాయోపిమేవిత్తప్రభావేనాధిపత్యం పూర్వవద్భవతః క్తవ-

వృధయంతిచరణచేతోమసారథశత్రైజనాః।

వానుస్తానైర్పిహీనాఃస్యఃకులజావిధవాభవ॥౧౦౩॥

దౌగఢ్యం దేహినాంకఃఖనుషణూనకరంపరం।

యోనిస్త్వరపిమన్యంతేజీవంతఃపిమృతాభవ॥౧౦౪॥

దైన్యస్యపాత్రతామేతిపరిభూతైఃపరంపదం।

విపదామాశ్రయఃశస్త్వద్దౌగఢ్యకలుషీకృతః॥౧౦౫॥

లజ్జంతేభాంధవాస్తేనసంబంధంగోపయంతిచ।

మిత్రాశ్చమిత్రతాంయాంతియస్యనస్యకపక్షాః॥౧౦౬॥

మూలైకాలాఘవమేవైతదపాయానామిదంగృహం।

పర్యాయోమరణస్థాయనిభానత్వంశరీరతాం॥౧౦౭॥

అజాఖరఖురోత్సగఢమాజానీరేణువజ్జనైః।

దీపఖట్వాపచ్ఛాయేనత్యజ్యతేనధానోజనః॥౧౦౮॥

శౌచవిశిష్టయాప్యస్త్రీకించిత్కార్యంక్వచిన్న్యదా।

నధానేనధవేనేహనతుకించిత్ప్రయోజనం॥౧౦౯॥

అధసౌదాతుకామోపినంప్రాప్తోధనినాంగృహం।

మన్యతేయాచకౌయంధిద్వారిద్యంఖలుదేహినాం॥౧౧౦॥

తతోవిత్తపహారం విదధతోయది మమమృత్యుస్యాత్ - తథాపి
శోభనం-

ఉక్తంచ॥స్వవిత్రహరణందృష్టాయోహిరక్షత్యనూన్నరః।

పితరోపినగృహ్లాంతితద్దత్తంసలిలాంజలిం॥౧౧౧॥

తథాచ॥ గవాధేః బ్రాహ్మణాధేః చ స్త్రీవిత్తహారణేకథా॥

ప్రాణాన్త్యజః యో యో ధైత్యస్యలోకాః స వాతవాః॥ ౧౧-౨॥

ఇత్యేవం నిశ్చిత్వ రాత్రౌ తత్ర గత్వా నిద్రావశముపగతస్య పరివ్రాజకస్య పేటాయాం మయా మహచ్ఛుద్రంకృతం యావత్ - తావత్ సమస్తతాప సోమ బుద్ధః తతశ్చ జజ్వరవంశ ప్రహరేణ తేనాహం శిరసి తాడితః కథంచిదాయుశ్శేషతయా నమ్మతః - ఉక్తంచ.

ప్రాప్తవ్యమథం లభితే మనుష్యో దేవోపితం లంఘయితుం శక్తః॥

తస్మాన్నశోచామి న విస్తయో మేయదన్తదీయం న హితత్వరేహం॥

కాకకూమాః పృచ్ఛంతః కథమేతత్ - హిరణ్యకః కథయతి - అస్తి కథాక

స్త్రిశ్చిన్న గరే సాగరదత్తో నామ వణిక్ తత్సా ను నారూపకశ తేన విక్రీయ మాణం పుస్తకం గృహీతం - తస్మిన్ శ్చ లిఖితమస్తి -

ప్రాప్తవ్యమథం లభితే మనుష్యో దేవోపితం లంఘయితుం శక్తః॥

తస్మాన్నశోచామి న విస్తయో మేయదన్తదీయం న హితత్వరేహం॥

సదృష్టౌ సాగరదత్తేన సూనుః పుష్టః పుత్ర కీయతామూ త్యేనైతత్పుస్తకం

గృహీతం సోమ్రవీత్ - తాతరూపకశ తేన తచ్చుత్వా సాగరదత్తో బ్రవీత్ -

థిస్తుఖిత్వం గిఖితైకశ్లోకపాదం పుస్తకం రూపకశ తేన యద్భ్రష్టాసి - ఏత

యాబుద్ధ్యా చంద్రవ్యోపాజ్ఞాన కరిష్యసి - తదద్యప్రభృత్యయో మమ

గృహే న ప్రవేష్టవ్యం - ఏవం నిర్భణ్య గృహం నిష్కాసితః సచ తేన నిర్వేదేన

విప్రకృష్టం దేశాంతరంగత్వా కిమపి నగరమాసాద్యా వస్థతః - ఆధకతిపయైర్ది

వనైస్తస్య గరనివాసినా కేన చిదసా పృష్టః కుతోభవానాగతః కిన్నామధే

యోవేతి అసావవదత్ - ప్రాప్తవ్యమథం లభితే మనుష్య ఇతి - అథా న్యేనా

పిపృష్టస్తదైవాబ్రవీత్ ఏవం యః కశ్చిత్ పృచ్ఛతి తస్య దేవోత్తరం వితరతి

ఏవంచ తస్య నగరస్య మధ్యే ప్రాప్తవ్యమథం మితితస్య ప్రసిద్ధం నామ సంజా

తం - ఆధరాజకన్యా చంద్రవతీనా మాభీనవయావంశన్నా సఖీద్వితీయైక

స్త్రిమహిళాత్సవదివసేన గరం విరీక్షమాణాశ్చ తత్త్యేవ చ కశ్చిద్రాజ

పు త్రోచివరూపసంసన్నః పునోరహశ్చ తస్యాః కథమపి దైవవశాద్భూష్టే
గోచరేగతః తద్దశనసమకాలమేవమకరధ్వజకుసుమబాణే రభిహతయా
తయానిజానఖ్యభిహితా - హేనశివ్యథాణంయంతిత వద్యోవనదినాని
పితాపిమాంశుః స్తే చిత్త్రయద్భుతతద్య ధామమాద్యా వేనసహసమాగ
మోభవశితధాత్వయా ప్రతిపత్తవ్యం పవంచశ్రుత్వా పానఖిశీ శ్రుంతత్స
కాశంగల్పాబ్రవీత్ - అ హేమా అహంచం ద్రవత్యాత్వదంతికం ప్రేషితా
భణితంచత్వాం ప్రతితయాయన్నమత్వ ద్దశనాన్న సోభవేనపశ్చి మావ
స్థాకృతా-తద్యశిశీశ్రుం మదంతికంస మేవ్యసీ-తదామేమరూమేవ - ఇతిం
శ్రుత్వా తేనాభిహితం-యన్యవశ్యం మయాతత్రాగతవ్యం - తత్కథయ
కేనోపామన ప్రవేషవ్యం-అథసఖ్యాభిహితంరా త్రాసాధోభ్యంగవలం
వితయాదృఢవర త్రయాత్వయాతత్రా రోధవ్యంసో బ్రవీత్-యద్యేవంని
శ్చయోభవత్యా స్తదహ మేవంకరిష్యామి ఇతినిశ్చిత్వసఖిచంద్రవతీసకాశం
గతా-అథాగతాయాంరజన్యాంసరాజపుత్రఃస్వచేతనావ్యచింతయత్ - అ
హేమామహదకృత్యమేతత్ || ఉక్తంచ ||

గురోస్సతాంమిత్రభార్యాం - స్వామిసేవకగేహినీం |

యోగచ్ఛతిపుమాంకైతమాహుర్బ్రహ్మ సూతకం || ౧౦౫ ||

ఆపరంచ ఆయశఃపాప్య తేయేనయేనచాధోగతర్భవేత్స్వర్గాచ్చ భిశ్యతే
యేన || తత్తరస్సమాచరేత్ |

ఇతీసమ్యగ్విచార్యసతస్స కాశంసజగామ|అథపాప్రవృత్తార్థః| పర్యటణ
భవలగృహపార్శ్వేరాత్రా బాలః వితవర త్రాందృష్ట్వా - కాతుకావిష్ట
హృదయస్సమాలంబ్యధిరూఢః - తయాచరాజపుత్రా సప వాయుమితి
స్వస్థవిత్తయాస్నానభోజనపానాచ్ఛాదనాదినాపమ్యాన్య తేనసహాయన
తలమాశ్రితయాతదంగస్పృశాసంజాతహషణరోమాంశితగాత్రయోక్తం
భద్రయాష్టద్దశాన మాత్రాసురకయా మయూతుభ్య మాత్మాపదత్యో
యంత్యద్వజ్యకామ్యోభ తాకామనస్యపి మేనభవిష్యతీతి - తత్కస్తాన్యయా

సహనబ్రవీషే. అథసలవదత్ - ప్రాప్తవ్యమథకాలభ తేమనుష్యః - యస్య
 కేతయా స్యాయమితిమత్వాథవలగృహమత్యార్యముక్తః. సహిష్ణుః దేవేన
 లేగత్వాప్రస్తుత్తః - అథత త్రకయాచిత్ - సై స్విరిక్ఖ్యాదత్తసంకేతకౌయూ
 వద్దండపాశకః ప్రాప్తః - తావదసౌపూత్వసుప్తస్తేనవృన్యః - రహస్యసంరక్ష
 శాధకమభిహితశ్చ - కోభవాత్ - సోబ్రవీత్ - ప్రాప్తవ్యమథకాలభ తేమ
 నుష్యః. ఇతి శ్రుత్వాదండపాశకేనాభిహితశూన్యం దేవగృహమిదం - సమ
 గృహేగత్వామ దీయశయనేస్వపిషి. తథాప్రతి పద్వసన్లుతివిపర్యా సాద
 న్యశయనేమ ప్రజాఅథత ప్యారతుకస్యబృహత్కన్య కావినయవతీ నామరూప
 యావనసః పన్నాకస్యాపిపురుషస్యా సురక్షతస్య సంకేతకందత్వతత్రశ
 యనేనుప్రాసేత్ అథసాతమాయాంతంధృష్ట్యసపవాయనస్తద్వల్లభఇతిరా
 త్రాఘుతరాంధకారవ్యామోహిన్ - ధ్యాయభోజనాఞ్ఞాదనాదిక్రి
 యాంకారయిత్వా గాంధర్వ వివాహేనాత్మానంవివాహయిత్వా తేస
 మాశయశ్శేస్థితావికసితవదనకమలాతమాహ - కిమద్యాపిమయాసహవిస్త్ర
 బంభవాన్న బ్రవీతి. సోబ్రవీత్ - ప్రాప్తవ్యమథకాలభ తేమనుష్యఇతి
 తచ్చుత్వాతయాచింతితం - యత్కార్యమనమీక్షితం క్రియతేతస్యైవక
 థలపాకోభవతి - ఏవంవిమృశ్యసవిషాదయాతయానిర్భర్నస్యసిస్సరితోసౌ
 సచంహసద్వీధీమాగైఃకచ్చతి. తావదన్య మయవాసీవరకీర్తికాణామవ
 రోమహతావాద్యశబ్దేనాగచ్ఛతి. ప్రాప్తవ్యమథోపై సైఃసహగంతుమా
 రభః - అథయావత్పుత్యాసన్నేలగ్నసమయేగాజమాగానన్నశ్రేష్ఠిగృ
 హాద్భారరచితమండపవేదికాయాంకృతకాతుకకుంగళవేషావళిక్రన్యా
 చిచ్ఛతి. తావద్దమత్తోహస్యా రోహకంహత్వాప్రణశ్యజ్జనకోలాహలేన
 లోకమాకులయంస్తమేమౌద్దేశంసంప్రాప్తః - తంచచ్చుష్ట్యాసర్వైవరాను
 యాయినో భయత్రస్తవరేణసహప్రణశ్యచిశోఽశోజన్యః
 అథాస్మిన్నవసరేభయతరలలోచనామేకాకీంకన్యామవలంకృత్వాభైషీర
 ఘాంతేఽపిత్రా తేతిస్వగీరతయాతాంధీకీర్తిత్య నతీణవాశౌసంగృహ్య

మహాసాహసీకృతయా ప్రాప్తవ్యమర్థః శరుషవా కైర్వైష్ణవై సంకల్పశ్చైత
 తవాకాతతకథమపి దైవయోగాదపయాతేహస్తినిసమదైవ్యాబ్ధింభవో
 వరకీర్తిరతిక్రాంతేలగ్నమయేనమాగచ్ఛా - తావద్వధూరస్థేనహస్తే
 స్సహితాత్మవతి - ద్వైష్ట్యవరకీర్తినాభిహితం - భోశ్వశురవిరుద్ధబిదంత
 యానుస్థితం - యర్హ్యాయం ప్రదాయకన్యాస్య స్తైప్రతేతి - సాబ్రవీత్
 భోఅహమపిహస్తిభయపలాయితోభవద్భిఃసహయా తోనజానేషిదంప
 త్త ఇత్యభిధాయమహితరంప్రప్టుమారభిః - వత్సేనశ్వయానుందరకృతం
 సత్కథ్యతాంకో యంవృత్తాంతః-సాబ్రవీత్ - యదహమనేనప్రాణ
 సంశయాద్రక్షితా తదేనంముక్తామనుజీవంత్యానాన్యః పాణిఃగ్రహీ
 స్యతీతి - అనేనవృత్తికరేణరజనీవుష్టా - అథప్రాతఃసంజాతమహాజననమ
 వాయేతంవాతావృత్తికరంశ్రుత్వా రాజమహితాతముద్దేశమాగతా - కర్ణ
 పరంపరయాజ్ఞాత్వాదండపాశకనుతాపితతైవాజగాణః - అథతంమహస్వి
 ఖననచాయంశ్రుత్వా రాజాపిస్వయంత్రాయాతః - ప్రాప్తవ్యమర్థం
 భి తేమనుష్య ఇతి - అథరాజకన్యాస్త్వత్వాప్రాహ - దేవోపితలయలుఘ్ని
 మానశక్తతతో దండపాశకనుతాబ్రవీత్ - తస్మాన్నశోచామి - సస్త్వయోమ
 ఇతి తమఖిలలోకవృత్తాంతమాకణ్యకవణిశ్చతాబ్రవీత్ - యస్త్వదయంన
 హి నశ్వరేషామితి - అథరాజాతేషాంసర్వేషామప్యభయప్రదానందత్వా
 పృథక్పృథక్తంవృత్తాంతంజ్ఞాత్వావగతత్వస్థస్త్వప్రాప్తవ్యమర్థాయస్వ
 దుహితరంసంబహూ -

మానం గ్రామసహస్రేణసమంసర్వోపకరణపవారిరయం
 తాదత్వా - త్వంమేపుత్రోసీతి - నగరవిడితంతంయ్యుగవాజ్యేభిషిక్తవాక్
 దండపాశకేనాపినిజమహితాశక్త్యావస్త్వరానాదినా సంభావ్యప్రాప్తవ్య
 మర్థాయప్రసత్తై - అథప్రాప్తవ్యమర్థేనాపిస్వయపితృమాతరౌసమనకు
 టునావృతాతస్త్వగరేనహ్నానపురస్కరంసమానీతా - సాపిస్త్వగోత్రేణ
 మావిదిభభాగా - శ్రుభంజానఃసుఖేనావస్థితఃఅతాహంబ్రహ్మిని

ప్రాజ్ఞవ్యమధ్యలభోతేమనుష్యోదేవోపితంబంఘుయితంనశక్తిః

తస్మాన్నశోచామినవిస్మయోమెయదన్మదీయంనహితత్వరేషాం

పునరపిహిరణ్యకొబ్బవీత - తదేతత్సకలంసుఖదుఃఖమనుభూయపరం
విషాదము. పగతోనేననుహృదాత్మత్వకాశమానీతః - తదేతన్నైవైరాగ్య

రణంమంధరకలహభద్రభవతీసుహృదయనుసందీగ్ధంయఃకుష్టామోషిత
ప్రభూరంతాంభతసాసేధితమప్యేవంస్వప్యమారోప్యాత్రనీతవాః -
నమారైపిభక్షితవాఃకాత్రంత -

వికారంయతిసోచితం - విత్రేయస్యకదాచన -

మిత్ర్యస్యాత్సర్వకాలేచ - కారయెన్నిత్రముత్రమం - ౧౧౮

విద్వద్భిఃసుహృదామత్ర - విహ్నైరేతైర్విశంశయం -

పరీక్షాకారణంప్రొక్తంహేమాగ్నైరివభూతతే||౧౧౯||

అపత్కాలేతుసంప్రాప్తేయన్మిత్రంమిత్రమేవతక|

వృద్ధికాలేతుసంప్రాప్తేదుజ్జనోపిసుహృద్భవేత్||౧౨౦||

తన్మయాద్యాస్యమిత్రవిషయేవిశ్వాసఃసముత్పన్నః- యతోనీతివిరుద్ధే
యమైత్రీవిహితానాయసేనసహనలిల్లలచరాణాం - అధవాసాధ్విద
ముచ్యతే.

నమిత్రంకస్యచిత్కోపిచితాంతంనచవైరకృత్|

దృశ్యతేమిత్రవిధ్యస్తాత్కార్యాద్వైరీపరీక్షితః||౧౨౧||

తస్మాన్గతంభవతుతే-స్యగృహవదాస్యతామత్రసరఉపాంతే-యచ్చ
విత్రనాశోవిదేశవాసశ్చతేనంజాతః - తదత్రవిషయేసంతాప్తోనకార్యః-ఉ
క్తంచ

అభ్రచ్చాయాఖిలప్రీతిఃసిద్ధమన్న౧చయోషితః

కించత్కలోభభోగ్యానియావనానిధనానిచ||౧౨౨||

ఆరపనవివేకినోజితాత్మానోధనస్పృహంనకుర్వంతి-ఉక్తంచ.

సుసంకులైశ్చవిగవత్సురక్షితైర్విజేపిదేహీనవియోజితైఃక్వచిత్

పుంసోవసానం వజతోపనిష్ఠైరిష్టైర్థ నైఃపంచపదీనముచ్చతే

అన్యచ్చ యథామిషంజలేమత్రైస్యభాక్త్యతేశ్వాపదైర్భువి

ఆకాశేపక్షీభిశ్చైవతథాసర్వత్రవిత్తః॥౧౨౮॥

తథాచ నిదోషముపివి త్తాభ్యం దోషైర్యోజయతేనృపః

నిధానః ప్రాప్తదోషోపేనర్వత్రనిరుపదవః॥౧౨౯॥

అనాథానామాజానెనుఃఖనజాతానాచరత్తతే

అయేమఃఖాన్యయేమఃఖంధిగథాఃకస్తనంశయాః॥౧౩౦॥

అథాకథీయాతికష్టావిమూఢోయంశురుతేజనః

శతాంశేనాపిమోక్షాధీయాతిచేన్నోక్తమాపుయాత్॥౧౩౧॥

అపరం దేశం సేత్వయావైరాగ్యంనకార్యంఉక్తంచ

కోధీరస్యనురప్పిన్సంవిషయఃకోవాచిదేశస్మత్

యగదేశంశ్రయతేతమేవశురుతేబాహుప్రతాపాజితం

యద్దప్త్యాఖిలాంశులప్రహరణఃసింహయావనంగామాతే

తస్యనైవహృద్విపేద్రుధిరైస్సృష్టాంభిత్యాత్మనః॥౧౩౨॥

అథాహీనోపిపరదేశగతోపయఃప్రజ్ఞావాభవతీనకథంచినైవసీద
తిఉక్తంచ

విద్వన్యంచనృపత్వంచనైవతల్యంకదాచన

స్వదేశేపూజ్యతేరాజావిద్వాసర్వత్రపూజ్యతే॥౧౩౩॥

తత్ప్రజ్ఞానిధిర్భవానప్రాకృతపురుషతుల్యఃఅథవా

ఉత్సాహసంపన్నుదీర్ఘమూత్రంక్రియానిధిజ్ఞాన్యసనేక్షవక్త్రం

శూరంకృశజ్ఞాదృశసాహసంచలక్షీన్యయంచాగతివాసహతో

అపరంప్రాసక్యోధోఒకముప్రాప్త్యావినశ్యతితదేతావత్పదివా

నిత్యనీయతదాసీత - ముహూర్తామప్యనాస్తియంభోమనలభ్యతేన్య

యమాగతమపివిధినావప్రీయతేఉక్తంచయతః

అథాస్యోపాజానంకృత్వానైవభోగంసమశ్నుతే

అరణ్యం మహాదాసాద్యమూఢసోమిలకోయధా||౧౩||

కథా-హిరణ్యక ఆహ-కథ మేతత్-నుంధరకః కథయతి-అస్తికస్త్రీ శ్చిద
భిష్టా-సోమిలకో నామ కాలికః ప్రభవశస్త్ర-సచానేః కథకటరచా-జి
తానిపాథిక-వోది-వస్త్రానిత దై వోత్పా-యతి-పర-భౌజనాచ్ఛాద
నాభ్యధిక-స్త్వనుపృథకమాన-నసంకద్య-యేచాన్యేత త సామాన్య
తరికాళికా-స్థూలవ-స్రసంపాదరపటవ-స్రేకుమాహాధిక-సంపన్నాః-అథ
నాలాక్యసోమిలః-స్వభా-గ్యామాహ-ప్రియైతా-పశ్యేతా-స్థూలపటకారః
కా-ధన-సకసమృద్ధా-దధార-కంఠమైతత్-ద్వానం-అన్య-ప్రాప్త
నాయతస్తా-ద్వచ్ఛా-సా-ప్రా-భౌ-ప్రియతమమిధ్యా-జిప్పిత మేతత్-

యవన్మ-త్రగతానా-ధనంభవతి-స్వస్థా-నేభవతి-ఉత్త-చయతః-

ఉత్పత్తియ దాకా శేరిపత్తిమహీతలే

పక్షిణస్తదపి ప్రాప్త్యాన దత్తుమిత్యు||౧౪||

తథాచ| నహిభవతియన్మభావ్యంభవతిహిభావ్యంవి నాపియత్నెన|

కరతలగతమపినశ్యతియన్మతుభవతవ్యతానా||౧౫||

యథాధేనుసహ-ప్రేమవశోవి-దళిమాతరం|

తథాపురాకృతంకమా-కణాకరమమవి-దతి||౧౬||

అన్యచ్ఛా-శతసహస్రయా-నెగచ్ఛంతి-మనుగచ్ఛతి|

నరాణాం ప్రాకృతంవమాతద్యత-మమహాత్మనః||౧౭||

పునశ్చ| యథాచ్ఛాయాతపా-న్యంస-బద్ధపరస్పరం|

ఏవంకమాచక్రతా-చన్మశ్చా-త ర్విగం||౧౮||

తస్మాద-త్రై-వివృతసాయపరొ-వ-కాలికఆహ-ప్రియేనసమ్యగభిహి

తం-భవత్వావృతసాయంవి-కమా-ఫలం-ఉక-చ-

యదై-కేవలహ-స్తేనకాలికః-ప్ర-పద్యతే|

తదోద్యమ-పరిశ్య-క్షం-ఫలం-కమా-ప్ర-త||౧౯||

తథాచ| పశ్యకమావశా-తే-ప్రా-ప్రభౌజ్య-కాలేతుభాజనం|

హస్తోన్యమగవినావక్త్రప్రవిశేన్నకథంచన॥౧౩౧॥

భూయశ్చ | ఐశ్వర్యమేనహిన్ధ్యజిగీర్షాణినమనోరథైః |

సహసీలమన్యసుప్తస్యప్రశశంతిమిథేన్యగాః॥౧౩౨॥

పురశ్చ | స్మరేత్క్వాన్తకమకానచేత్సిద్ధిప్రయచ్ఛతి |

నోపాలశ్యఃపుమాన్స్తత్రజైవాంతరితపారుషః॥౧౩౩॥

తస్మయహవిశ్యౌదేవాంతరంగతవ్యమితిశ్చిత్తవధకమానపురంగతః.

తత్తచవచనం ప్రయన్తిత్వా సవజ్జ శతత్రయో పాజ్జా నన్య త్వా
భూయోష్చగృహం ప్రతప్రస్థతః - అధాదకమాగేమహాబన్యాంగచ్ఛ
తోన్య కిగమనాదత్ ప్రముహూతిః-తస్మాద్వాళభయాత్ స్థూలతరవతి
వృత్ స్కంధమూర్తిహృయావత్ ప్రసుప్తః - తావన్నశీధేన్వపేద్వాపు

రుషారౌ త్రాకారౌఽరస్పరంప్రజల్పంతావశ్శణోత్ - తత్రైకః ప్రాహ-
భాకతా స్మంసస్యగేత్సియదన్యసోమిలకన్యభాజనాచ్ఛాదనాభ్యధీకాన-
మృద్ధినాఽస్తి-అతోభవతాకదాచిదపినాదేయా-తత్కింత్యయాన్యసువర్ణశ
తత్రయంప్రదత్తం-సతమా - భాకర్కమయావశ్యంవ్యవసాయినాంవ్యవసా
యానుగూహఫలందేయ-తస్య చపరిణతిస్త్వదాయ-ఇత్యతస్తమేవా
చహరేతత్ చ్చత్వా యావదసౌకాలికః ప్రబుద్ధః పువణా-గ్రంథిమవరో
కయశ్చతావస్తిక్రాంతశ్చ-తతఃసా యేచుచింతయామాన-అహింసాకీమేత
తోక్తైశ్చోవాజితమివిత్తం హేల-యాక్వాపిగతంతవ్య క్షాత్రమో
మేనకీ-చు-కథంస్వంత్రామి త్రాణానుగై చముఖిందశయిష్యామి-
ఇ-నిశ్చిత్తతదేవపత్తన గతిః-గత్రచవషకమాక్రేణాపిసువణాశతశం
చ-ముపాజ్యభూయోపిన్వస్థానం ప్రతిష్ఠతః-

యావద్యథా ప్రాప్తప్రావద్భూయోష్టవీరుక్యగతన్యభగవాన్ భానుర
స్తంజగాన్య-అథయవర్జనశభయాత్ సుశ్రాంతేపినవిశ్రామ్యతి - కేవ
లనిశ్చితగృహాంతంతఃసత్పరం ప్రజత-ఏతస్మిన్నంతరేద్వా పురుషాకా

కోనామమహావృక్షభావప్రతివసత్ప్రసవనమదాతిరేకాత్పరిత్యక్తజ
యూధశృంగభ్యాంనదీతటాకాటదారియన్వేష్యయామరతనదృశౌ
సశయ్యగాణిభూతియన్వేష్యచరణభూమిలభ్యతేప్రపవసేప్రలాభకోనా
మస్యగాలఃప్రతవసత్ప్రసవనదాతిప్రభిన్నయానవానదిబులి నసుఖోప
పిష్టస్తృప్తతి-అత్రాంతరేనతత్ప్రసవనజలపానాధికాంతదేవపులి నమవతీ
ణః - తతశ్చతస్యలంబనానౌస్యజావలొక్యస్యగాల్యాస్యగాలోఽభి
హితః-స్వామికాపశ్యాస్యస్యపశ్యమాంసపడౌలంబనానౌయథాస్థితౌ
తదేతాక్షిణేనప్రహరేణవాపస్యతఃపవంజ్ఞాశ్వాభి నానస్యప్యప్రేయా
తుమివాకాస్యగాలతహ-ప్రయసజ్ఞాయితేకదాదేవతయోఃపతనంభవి
వ్యతివానవా - తత్కంఠావృధాశ్రమయోయోజయసీ-అత్రస్థిస్తావజ్జ
లాభకమాయాతాకమూషకాః త్వత్ప్రసేతోభూతియష్యామి-సూగౌకా
యంయతేప్రసాంతిపరయదశ్వామి-స్త్విస్త్విస్త్విస్త్విస్త్విస్త్విస్త్వి
తదాగత్యాన్యఃశ్చిదేతతస్థానంసమాశ్రయిష్యతి తన్నైవతద్యుజ్యతేక
తుకం-ఉక్తుచ.

యోధువాణిపరిత్యజ్యతిధువాణినీషేవతే|

ధువాణితస్యనశ్యంతిఅధువంసప్తమేవచ||౧౪౪||

స్యగాల్యాహ- భోకాపురుషస్త్యంయత్క్రిందిదవాప్యతేనాపిసంతో
షంకరోషి-ఉక్తుచ.

సుపూరాస్యతోతునదీకాసుపూరోమూషకాంజలిః|

సుసంశుద్ధఃకాపురుషఃస్త్యంకేనాపికుష్యతి||౧౪౫||

తస్మాత్సత్పురుషేనదేవౌస్సాహవతాభావ్యం-ఉక్తుచ.

యత్రోస్సాహసమారంభోయత్రాస్యవిహీనతా|

నయవిక్రమసయోగాత్తతక్రీధిభిలాధువ||౧౪౬||

నదైవమితినందిత్యత్యజేదుద్యోగమాత్మనః|

అనుద్యోగేననోతైర్నుతరేభ్యోపిహిజాయతే||౧౪౭||

అన్యచ్చ | సోకేనాపియదిస్మాత్సంతోషపరోత్రమాననోమందః-

తస్య గణసంఘాత్రిందిత్తా రేఖాపిమాజయతి || ౧౪౮ ||

యచ్చ త్వంవదసపతౌతిచ్చతోవానవేతి-తదవ్యయక్తం-ఉక్తంచ-

కృతశ్చయనోవంద్యాస్తుంగోమానఃప్రశస్యతే |

చాతఃకోవర కోయింయ స్యేంద్రో వారివాహః || ౧౪౯ ||

అపరింతావదహంమూషక మా సస్యాతివనిర్విణ్ణాపతౌచమాంసపిం
డోప్రత్యసన్నచతనాద్య శ్యేతే-తత్సర్వధానాన్యధాకతవ్యమితిఅథాసౌ
దాకన్యకమూషకప్రాప్తిస్థానంపరిత్యజ్యతీక్షణ్యమూన్యపృథమన్వగచ్ఛ
త-అథవాసాద్విదముచ్యతే-

తావత్సృష్టిర్నకృతే శుశ్రుషోత్రస్వయంప్రభుః |

స్త్రీవాక్యోశశత్రుగ్నోయావన్నోద్రియతేబలాత్ || ౧౫౦ ||

తథాచ | అకృత్యంమన్యతేకృత్యమగమ్యంమన్యతేసుగం |

అచక్ష్యంమన్యతేచక్ష్యంస్త్రీవాక్యప్రేరితోనరః || ౧౫౧ ||

ఏవంసతస్య పృథ్వీతఃసభార్యఃపరిభ్రమన్చిరకాలమనయత - నచత

యోఃపతనమభూత్ - తతశ్చనిర్వేదాత్ పంచదశేవషేఽస్య గాలఃస్వభా
ర్యామాహ-

శిధిలోచసుబద్ధౌచపతతఃపతతోనవా |

ఋషీతౌమయాభద్రైవమాణిదశపంచచ || ౧౫౨ ||

తత్ప్రశ్నాదపితయోఃపతనంభవిష్యతి- తమేవమూషకమాగమనుస
రావఃఅతోహంబ్రవీమి-

శిధిలోచసుబద్ధౌచపతతఃపతతోనవా |

ఋషీతౌమయాభద్రైవమాణిదశపంచచ || ౧౫౩ ||

తదేవంధనవాకసర్వోపిస్సహాణీయోభవతిఅతోదేహిమేప్రభూ
తంధనం-పురుషలహ- యద్యేవంతద్వచ్చత్వంభూయోపివధమానపురంత
తద్వౌవణిక్పుత్రైవసతః-ఏకోధనగుప్తః-అన్యఉపభుక్తధనః-తతస్తయోః

స్వరూపంబుధ్యా-నీక స్వవరః ప్రాధానీయఃయదితేగుప్రథనేనః ప్రయోజ
నముభక్తి తేన-తతస్త్యామపిగుప్రథనంకరోమి-అథవాదత్తభౌగ్యోదనసితే
ప్రయోజనంతకుపభుక్తధనంకరోమిత్వత్సేవముక్త్యాదశశాన జగము-నామి
లకో-పివిస్మితమనాభూయోపివశామానపురంగతః-అథ-ంధ్యాసన యోగ

రిశ్రాంతకథమపితత్పురం ప్రాప్తోనగుప్రగహంపుచ్చక్షా-ప్రే-లక్ష్య
స్తమితేనూర్వే ప్రవిష్టఃఅథాసౌభార్యా పుత్రసహితేనధిసం-
త్స-మానోహతాదేవగృహజరం ప్రాప్తో విష్టఃతత్సభూ-నా-
యాంతస్యాపిభుక్తివజ్జితమపిభోజన-పునత్స-త-స్మభూ-త్స-న
యావత్సుప్తోనిశీధేపశ్యతి తావత్తావపి-మేపరస్పరంమాత్రయా-
తైకః ప్రాహ-భోకతః-కీ-త్వయాస్వధనగుప్రస్యాధికౌవ్యయో-ర్ని
తః-యతోమిలకప్యప్యనేనభోజనందత్త-తదయుక్తరత్న-యానుష్ఠితం
అహ-భోకమనమమాత్రదోషః-సుయాహి-లాభ-ప్రాప్తిదాతవ్యా
వ్యవసాయినఃతత్పరిణతిఃపునస్తదాయతే-అథాసౌ-
ద్ధనగుప్తోపిసూదికాదో-షేణభివ్యమానోరోగాభిసూతః-
ద్వి-తీయోహితద్దో-షేణకృతాపవాసఃసజాతఃసోమిలకో-
హాన్నిష్క్రమ్య-మౌ-పభుక్తధనగృహంగతః-తేనాపిచాభ్యుత్థాన-
తోవిహితభోజనాచ్ఛాదనసమ్మానస్తస్యైవగృహేభిస్వశయా-
యా

రూఢః-సుస్వాప-తతశ్చ-కీ-ధాయవత్స-తావత్తావే-
భోమంత్రయతే-త్వత్కో-బ్రవీత్-భోకత-రద్యా-
లకస్యోపచారంకుర్వతా-ప్రభూతోవ్యయః-
భ-విష్ట-యతఃసర్వమేతదనేనవ్యవహరకగృహిత-
హ-భోకమనమకృశ్య-మేతత్-పరిణశ్చ-
పిరాజపురుషోరాజప్రసాదజ-బహువిత్-
నాయసర్వంసమ-
శూ-సంపదయిరవాతోపివరమేషుపభుక్తధనోనపునరసౌకదర్మ-ధన

గుప్తః. డి క్తంచయతః-

అగ్నిహోత్ర ప్రఫలావేదాః శీలవృత్తఫలశ్చుతం ।

రతిపుష్పఫలాదాదాత్త భుక్త ఫలంధనం ॥ ౧౫౪ ॥

తద్భుగపాఠవిధాతామూర్త్యుః క్తానాశ్చర్యోతునకార్యం మేధావశ్యం
తయాతప్రస్థత్వాతంతాదృశంకృత్వాకర్తృకైర్వారోజగమతుర్దశశాసీయం
అతాహంబవీను ।

అథాస్యోపాజ్ఞవంకృత్వానైవభోగంసమశ్నుతే ।

అరణ్యంమహాదాసాద్యమూఢఃసామిలకొయథా ॥ ౧౫౫ ॥

తద్భుద్దహిరణ్యకైవంజ్ఞాత్వాధనిపిషయేత్స్వయాసంతాపానకార్యః
యతోపిద్యమానమాప్యభూజ్యంధనమవిద్వామానమేవమంతవ్యం అత్తంచ ।

గృహమధ్య భాతేనధనినధానోయతి ।

భవామఃకంఠేనైవవిధానైధానోవయం ॥ ౧౫౬ ॥

తథాచ । అపార్జితానామగ్ధానాంత్యాగ్రీవీపహరక్షిణం ।

తథాగోదరసస్థానాశరీరాహభానంబసాం ॥ ౧౫౭ ॥

అన్యచ్ఛ । దాతవ్యంభోక్తవ్యంధనపిషయేనంచయోనకర్తవ్యః ।

పశ్యేహమధుఃరీణాంసంభితహర్షహర్షస్యే ॥ ౧౫౮ ॥

తథాచ । దానంభోగోవాశస్త్రస్రోగతయోభవంతివిత్రస్య ।

యోనదదాతిసంభుంక్తైతస్యత్రతీయాగతీర్భవతి ॥ ౧౫౯ ॥

పవంజ్ఞాత్వావివేకినానయుధార్థవిత్రోపాగ్జనకతతవ్యంయతోదుఃఖా
యతత్ - అకంచ ।

ధనాధికేషువిద్యంతేయేత్రమూర్ఖాఃసుఖాశయాః ॥

తప్తాగ్రీష్మేణసేవంతేశైత్యాగ్నితేహుతాశనం ॥ ౧౬౦ ॥

తస్మాత్స్వదైవసంపూర్ణమేణసంతోషఃకార్యఃఅకంచ ।

సంపూర్ణబంధుపవనంచసుఖంబలాపై ।

శుష్కేష్టైర్వనగజాబలినోభవంతి ।

కం. శైఃఫ. లైను. నివరాగమయ. తికాలం ।

స. తొషపవపుగుషస్య పరానిధానం || ౧౯౦ ||

సంతోషాన్వితప్రస్థానా యశ్చుఖంశాః తచేతసాః ।

శతసద్గుణుః మహాశైతన్యధావతాం ॥ ౧౬౨ ॥

పీ యూ.ఎ.వి.వ.స.తోపాటి బాంధవ్యమును కలిగి

దుఃఖినిరంతరంపు సామనంతోషవతాంపునః || ౧౬౩ ||

నిరుద్యతసా త్మా నీరుద్యాన్యభిలాన్యపి ।

అచ్యుతేంద్రా మహేంద్రాచార్యస్మార్తభక్తయః ॥ ౧౬౮ ॥

వాంఛావిచ్ఛేదనం స్రావణఃస్వాస్యంశాంత మహర్షయః ।

వాంఛా వర్తతే స్థారైః పిపాసే వాగ్ని సేచయైః ॥ ౧౬౫ ॥

అ ద్యమపినిందంతిస్తు ప త్యస్తు త్యమచ్చకైః ।

స్వాప తేయక్య తేమద్రాక్మికింకేనామనకుర్మతే || ౧౬౬ ||

ధర్మార్థయన్యవి త్రేహ్యన్యోపినశ భావహః ।

ప్రత్యులనాధిపంకస్య దూరాదస్పర్శనఃవరం ॥ ౧౬౭ ॥

దా నే నతుల్యోనిధి నాన్యో గౌభాన్మచాన్యోరస్తి రిపుఃపృథివ్యాం
విభూషణంశీలనమనచాన్యో తోషతుల్యో ధనవసీ నాన్యత్ || ౧౬౫ ||

దారిద్యస్యపరామూర్త్యై శాన్తానందవిణాల్పతా ॥

జరద్ధవభనఃశార్వస్తథాపిషకమెశ్వరః ॥ ౧౬౯ ॥

తత్కముద్దిగ్మమాతానామన్యః ।

సకృత్కందుకపాతేనపతత్యారఃపతన్నపి ।

తదాపతశిమూర్తసు శ్చాత్మి డపతనంయథా ॥ ౧౭౦ ॥

ఏవంజ్ఞాత్పాథ ద్రత్వయాస తోషకార్యత మంధరకవచనశాశ్వత్య
వాయసతపాథ ద మంఘరియదేవంవదతితత్వ నూచి తైకర్తవ్యంలభ వా
సాగ్నిదముచ్యతే!

సులభాఃపురుషారాజః సతతంప్రియవాదినః ।

అప్రియస్యచహీవభ్యస్యవక్తాశ్చోతాశ్చదులకాభః | ౧౭౧ ||

అప్రియాణ్యపపన్యాయేవదంతిన్యకామిహ ||

తపవసుహృదః ప్రోలన్యైస్య మహారకాః || ౧౭౨ ||

అథైవప్రజల్పశాంతేషాం దిశాంగోనామహానినోలుభక్తా త్రాసీ
తస్మిన్ సరిసప్రసిద్ధి అథతమాయాంతంసం భ్రమమవలంకృతఘుపతన
కొప్పతమారూఢః హిరణ్యకొనికటవర్తి సంశరనంబం మంధరకః సలిలాశయ
మాస్థిః అథలఘుపతనకొమ్మగంసమ్మకృరిజ్ఞాయమగధరకముచ పహ్యో
హిసభేమంధరకమ్మగొయంతృపార్త త్ర సమాగతః సరసి ప్రవిష్టః ససశ్యబ్దో
యంతమానుషసంభవతః ప్రాప్త్యా ముఖరకోదేశకాలా తిత్తమిదమాహ
భోలఘు పతనకయథాయంమ్మగోవృత్త్యతే ప్రభూతముద్వహమ్మద్రాధం
నృప్తిః పృథువాగృతయతితస్యతృపార్త పరః నూనంలుభక్త త్రాసితః తతో
జ్ఞాయతామస్య పృథులుభక్తకాలగచ్ఛంతినచేతిక్తంచ ||

భయత్రస్తానరః శ్వాసం ప్రభూతంతురుతేముహుః ||

దిశోవిలోకయత్యేవనస్వాస్థ్యం ప్రజతిక్యచిత్ | ౧౭౩ |

తచ్చుత్వాదిత్రాంగః ప్రాహభోమంధరకజ్ఞాతంత్వయాసమ్య
కేమేత్రానకారణంలహంలుభక్తశరప్రహారాదధరితః కృచ్ఛేనాత్రస
మాయాతః మమయాధంపురస్థైలుకబ్ధకైర్వాప్తపాదితంభవిష్యతితచ్ఛర
ణగతస్యమమకిందిర్దర్శయాగమ్యంస్థానండుప్తలుభక్తానాంతదాక్ష్ణ్యమంధర
అహభోదిశాంగశ్రూయతాంనీతిశాస్త్రంక్తంచ ||

ద్యావుపాయావిహప్రోక్తావిముక్తశత్రుదర్శన |

హస్తయోశ్చలనాదేకొద్వితీయః పాదవేగజః || ౧౭౪ ||

తద్యక్తిశాంతీ మ్రంఘనంవనంయావదద్యాపిసాగచ్ఛంతి తేదురాత్మా
నోలుభక్తాః త్రాతరైలఘుపతనకః సత్వరమభ్యుపేత్య ప్రోవాచభో
మంధరకగతాస్తేలుభక్తాః స్వగృహాన్ముఖాః ప్రచురమ్మగమాంసపిండ
ధారిణః తచ్చిత్రాంగవిస్రబ్ధిజలాద్భహిర్భవతతస్తేచత్వారోపిమిత్రభా

వమాశ్రీ శృతస్త్రీ సరసిమధ్యాహ్న వేలాంహంవృత్తాచార్యాధస్తా తే సు
భాషితకథాగోష్ఠిమనుభవంతఃసుఖేనకాలంనయంతిస్త్రీ అథ వాయుక్త మే
తమచ్యుతే -

సుభాషితరసాస్వాదజాతరొమాంచకంచుకాః -

వినాపికామినీనజ్జంషధియఃసుఖమాప్నుయంతి || ౧౭౫ ||

సుభాషితసు యైర్ద్రవ్యైఃసంగ్రహాంనకరోతియః -

సమష్టస్తావతయజ్ఞేషుకింప్రదాన్యకదక్షిణాం || ౧౭౬ ||

తథాచ - సకృదక్తంనగృహ్యంతిస్త్రీయం స నకరోతియః -

యన్యసంపుటికానాప్తికుతస్తస్య - భాషితం || ౧౭౭ ||

అకదైస్తిన్నవానిగోష్ఠీనమయేదిత్రాంగోనాయాతఃఅథతేత్రయో

వ్యాకులీభూతాఃపరస్పరంజల్పితుమారబ్ధాఃలహరిమద్యసుహృన్నత

మాయాతఃకింసేహదిభిఃక్వాపివ్యాపాదితఃఅతాహరిన్విల్లభక్షేత్రధ

వాతావానలైఃప్రపతితఃగర్తవిషమేనానవత్పణలౌల్యాదితలధవాసాధ్వి

దముచ్యతే -

స్వగృహిణాద్యా నగతేపిహిస్తిగ్ధేపాతల విశంక్యతే స్నేహత్

కిముద్భుష్టబహ్వాపాయప్రతిభాకాంతరమధ్యస్థే || ౧౭౮ ||

అథమంధరకావాయసమాహభోలఘువతనక ఆహంహిరణ్యశ్చతావ

దావవపుశక్తాతస్యాన్వేషణంకతుంమందగతిత్వాత్ - తగ్గత్వారణ్యంశో

ధయయదికుత్రచిత్తజీవంతంబుశ్యసీతదాకణ్యాలఘువతనకోనాతిదూ

రంయావత్సరసోగచ్ఛతితావత్పల్వలతీరేచిత్రాంగఃకుటపాశనియత్రిత

సిన్ధుతితంద్యుష్టాశోకవ్యాకులితమనాస్తనుమౌచత్భద్రకిమిదంవిత్రాం

గోపివాయసమావలోక్యవిశేషేణదుఃఖతమనాబభూవ - అథవాయుక్తమేత

త్ - ఉక్తంచయతః -

అపిమందత్పమాపన్నోనష్టోవాభీష్టదశకావాత్ |

ప్రాయాణప్రాయాణీనాంభూయోమఃఖవేగోధికోభవేత్ || ౧౭౯ ||

తతశ్చ బాహ్మవసా సేలఘపతనకమాహ- భోమిత్ర సజాతోయంతా
వస్తమమృత్యుః - తదపీయంతం సంపన్నం యద్భవతానవామేదేశనమభూ
త్ - ఉక్తంచ -

ప్రాణత్యాగేన మత్స్యేషేయదాస్యాన్తి తదశేన ।

తస్మాద్భ్యాం సుఖదంపశ్చ జీవతోషమృతస్య చ ॥౧౦॥

తక్షతవ్యతి యాయత్కిల చన్దయా ప్రణయకుపి లేనసుభాషితగో
ష్ఠీస్వభిహితం - అధాచహిరణ్యకమంధరకామమవాక్యాద్వాచ్యో - ఉ
క్తంచ -

జిజ్ఞాసాత్ జ్ఞానతోచాపి మరత్తం యదుదాహృతం ।

తత్తక్షంతవ్యం యువాభ్యాం మేకృణ్వాప్రీతిపరంపనః ।

తచ్చుత్పాలఘుః నకఆహ-భిర్రనభేతవ్యమస్తద్విధై మిత్రైర్వి

ద్యమానైః తదహంహిరణ్యకంగృహీత్వా ద్రుతతరహగచ్ఛామి - ఆరంభో
నత్సుగుసాభవంతి తేవ్యసనేనవ్యాకులశాముపయాంతి-పవముత్సైః ఘ
పతనశ్చిత్త్రాంగమాశ్వాన్మయత్రహిరణ్యకమంధరకాః పృతస్తత్రగత్వా
సర్వంచిత్రాంగపాశపతనంకధీతవా - హిరణ్యకంచచిత్రాంగపాశ
మోక్షణ్యత్రసేన్ద్రయంపృథమా రోభ్యపునశ్చిత్రాంగాంతికమాగతఃసోపి
మూపకనవలోక్యకేచిజ్జీవితాశయానశ్లిష్టసపిషాదమాహ-భోమిత్రసా
ధీదముచ్యతే -

ఆపన్నాశాయవిబుధైః కర్తవ్యాసుహృదిదోఽనులాః ।

నహరత్యావదంకశ్చిద్యోత్రమిత్రాపివ జితః ॥౧౦౨॥

హిరణ్యకఆహభద్రతావత్సంభీతశస్త్రజ్ఞోదక్షుకుటిః - తత్కథమత్ర

కూటేపతితః చిత్రాంగఆహ- భోనకాలోయంవివాదస్య-తద్యవత్పా
పాశ్చైలుభ్యకోనస-భ్యేతి-తావద్ద్రుతతరకర్తయేమం మత్పాదపాశంత

దాకణ్యోహీవిహస్యహిరణ్యకఆహ - భద్రకింఘయ్యపినమాయాతేలుభి
తాద్భిభేషి-త-తఃశస్త్రంప్రతిశుమహాతీరక్తిఃసజాతా-యద్భవద్విధా
అపీనీతశాస్త్రవిదపవామవసాంప్రాప్నువంతి తేనత్వాంశ్చచ్ఛామి - స ఆ

హే భద్రకళా నామోద్ధరపహస్యతే-ఉక్తంచయతే-

విధా గ్రారవిత రేఖాలలాటెక్షరమాలికా

నతామజాయితౌశక్తిఃస్వభూత్యప్యతిపండితః॥౧౮౩॥

ఏన తయోః ప్రవదతోఃసుప్రసిద్ధ్య ససంత ప్రహ్లాదయోమంధరక
స్త్రప్రదేశే శస్తే శస్తే గాణగంశు-అథతిమామోంతమవలోక్య లఘుపతన
కిలహ-అమోహనశ్చ వివహా చుళతం - హిరన్యక అహం - కీలసలుబ్ధఃసమా
యాతే-వాయసలహ-అస్తాంతావల్లిభక్త వాతా - ఏషమంగరకః - సమా
యాతే-తదీశీరీరన్తుష్టితా సేన - వయ - ఓమాననావ్యాపాదనీయరాంయా
స్యామోస్య కారణాత్ - యతోయదీదపావాత్సాల్పభ్యఃసమాగమివ్యతి-త
దహంతావల్లిమత్తకీప్యామి-త్వంపు విలగప్రదశ్యత్సానంఠీవ్యస-చ
త్రాంగోవేగేనవనంఠర-యాగ్యో-ఏషపునజ-లచర-ఉత్త్రస్థ లేకం
రిష్య-ఇతివ్యాకీలాన్త-అత్రాంత రేసంప్రాప్తోమంధరకః - హిరన్య
కః ప్రాహ - అన్త్రనియం క్తమసస్థితంభవితాయద త్రాయాత్వస్యం - త
ద్భూయోపిక్రూతశరంగవ్యతామితీయావదసౌ లుభకోనన మానూతి -
మంధరః ఆహ-భద్రకీలకరోమి-నశక్నోమిత త్రస్థీమిత్రవ్యననహుతాకత

దాహంసోధు-తేనహమత్రాగతఃఅథవాసాధి దయచ్యతే-

దయితజనవిప్రయోగోవిత్తయోగశ్చ కేనఽద్యామ్యః

యదినహహోవధకల్పోచయస్యజనసంగమోనస్యాత్ ॥౧౮౪॥

అపిచ| ఖరం ప్రాణపరిత్యాగోవియోగోభవాద్యతైః|

ప్రాణాజన్మాంతరేభూయోనభవంతిభవన్విధాః॥౧౮౫॥

ఏమంతస్య ప్రవదతేశరాసన్మపాణిలూబ్ధకోఽపుష్పపాగతః| తంద్యస్తా
మూషకేణత్రణాగ్రస్యస్నా యునాయఃపాశః - ఇండితఃపతన్తన్నంతరేది
త్రాంగసత్పరంప్రధావితమారభః - లఘుపతనమోవ్యశంసమాదాశః
హిరన్యకఃసమీపవతి-చిలంప్రవిష్టఃఅథాసౌలుభకోమృగగమనాద్విషణ్ణ
మనావ్యర్థశ్రమస్తంమంధరకం మందం మందం స్థలమధ్యేగచ్ఛంతంవృష్ట
కావ్యచింతయత్-అద్యతురంగోమేధా త్రాపహ్లాదతథావ్యయంశూ

మూలసోధకం సంపాదితః - తదద్యాస్యామి - షేణకుటుంబస్యా శోరనిర్వృ
త్తిభావివృత్తి-ఉ క్తంచయతః.

ఉత్పతతోంతరిక్షం నైగచ్ఛతోపి మహీతలం |

ధావతః పృథివీనర్వాం నాదత్ర మపతిస్తతి || ౧౦౬ ||

ఏవం విచింత్య తందలైః పరిచ్ఛాద్యధనుషి సమాలంబ్య స్కంధే కృత్వా
గృహం ప్రతిప్రస్థితః - ఆ త్రాంతరేతం నీయమానమవలోక్య హీరణ్యకో
మః భాకులః పర్యజేవయత్ - కష్టం భోజ్యం -

ఏకస్య కష్టస్య నయావదంతంగచ్ఛామ్యహం పారమి వాణిజవన్య |

తావద్వితీయం సముపస్థితం మేధి దైప్యనధాబహులీభవంతి || ౧౦౭ ||

యావదస్థలితం తావత్ సుఖం యాతి స మేషధి |

స్థలితే వసముత్పన్నే విషమం పపదేషదే || ౧౦౮ ||

శ్లో || యన్న మ్రంసరలంకాపిత ద్వాపత్సున సీదతి |

ధనుః క్రాంతం కలత్రంచదులభం శుద్ధవంశజం || ౧౦౯ ||

నమాతరి నదారేషు సోదర్యేన చాత్తజే |

విప్రంభస్తావృశః పుంసాం యాద్భుజ్జీతై ర్విరంతరై || ౧౧౦ ||

యదితావత్క్రూతాంతేనాత్రధననాశో మేకృతః సుమమాగతాంత
త్వవిశ్రామస్తత్కథంజిత్రోప్యపహృతః - ఆపరమపిమిత్రంభవివృత్తిభ
తం మంధరకనమంసస్యాత్ - ఉ క్తంచయతః.

అసుఖైశ్చ వినాలాపోగుహ్యస్య కథనంతథా |

విపద్విమోక్షణం చైవ మిత్రతాయాః ఫలం త్రయం || ౧౧౧ ||

తదస్య చ శ్వాచ్ఛాన్య త్సుహృన్దేతత్క్రమమోపర్య నవరతం వ్యసనీశ

శ్రీరవ్యభాతివిధాతా-కథమాతా తావద్విత్తవినాశః - తతః పరివార భ్రంశః -
తతోదేశత్యాగః - తతోమిత్రవియోగశ్చితి - అథవాన్వరూపమైవైతత్ సర్వే
భూమపిజంతూనాం జీవితధర్మస్య - ఉ క్తంచయతః.

కాయస్సన్నిహితాపాయః సంపదః క్షణభంగురాః |

సమాగమాః సాపగన్తాః సర్వేషామేవ దేహినాం || ౧౧౨ ||

ధావ | తు తే ప్రహారాని పతంత్య భిక్షం ధనతుయో దీప్యతి జాతరాగ్నిః ||

అపత్సువైరాణి సముల్లసంతి భిక్షైః స్వనభావహులీభవంతి || ౧౯౩ ||
అహూసాధూక్షం కేశాపి -

ప్రాశ్నైభయోపరిత్రాణం పీతి విస్త్రాభాజనం |

తనరత్నమిదం సృష్టం మిత్రమిత్యక్షుచ్యయి || ౧౯౪ ||

ఏతన్నన్నంతరత్రుండనపరౌచిత్రాంగలఘవతనకాతత్రైవనమాగ
తౌలభహిరన్యకలహతహూకిం వృథా ప్రలపి తేన తద్యావదేవ మంధరకో
దృష్టిగోళరాన్ననీయతేతావదస్య మోక్షస్యోపాయశ్చైత్యతామితీక్ష
చయతః |

వ్యసనం ప్రాప్య యోమోహాత్ కేవలంపరిదేవయేత్ |

వ్యసనవర్ధయి త్యేవ తస్యాంతం నాధిగచ్ఛతి || ౧౯౫ ||

కేవలం వ్యసనస్యాక్తం భేషజం నయపండితైః |

తస్యోచ్ఛేదపమారంభో విషాదపరివర్జనం || ౧౯౬ ||

అన్యచ్ఛ ||

అతీతలాభస్య సురక్షణార్థం భవిష్యలాభస్య చ నంగమార్థం |

అపత్సు పన్నస్య చ మోక్షణార్థం యత్తం త్ర్యతే సౌఖ్యమోహి
మంత్రః || ౧౯౭ ||

తత్ర చైత్వా వాయస ఆహాభోయ ద్యేవంత త్రియతాం ముద్వచః సహ
చిత్రాం గోస్య మానైగ త్వాకించత్ పల్వలమాసాద్య తస్య తీరేని శ్చేత మో

భూత్వా పతతు అహమవ్యస్య శిరసి సమారుహ్య మం దైశ్చంతు ప్రహరైః శి
రః క్షియిష్యామి యోనా సౌమ్యులభ్యకౌముద్యుతం మత్వా మమ శంకు ప్ర

హరణ ప్రత్యయేన మంధరకం భూమాక్షిప్తా మృగార్థం పరిధావిష్యతి తత్రాం

త రేత్వయాదర్శమయానిపాశాని ఖండనీయాని యోనా సౌమంధరకో దుతత
రం పల్వలం ప్రవిశతి చిత్రాంగ ఆహాభోభ ద్రోయంత్యయాదృష్టోమం త్రో

నూనం మంధరకోయం ముక్తౌ మంతమృత్తితిక్షుచం

సిద్ధం వాయసి వాసిద్ధం చిత్తోత్సాహూని వేదయేత్ ||

ప్రథమసర్వజ్ఞానాంతర్వజ్ఞానేతరః || ౧౯౮ ||

తదేవాక్రీయతామితథామపి లేనలుభక్తవైవమగ్నానన్నచల్పభవ
రసంతి త్రాంగం వాయసనవాధమపశ్యత్ తదృష్ట్యాహర్నితమువాన్మచింత
యత్ మానసపాశబధనదేవయావరాకోయన్మృగఃపాపశేజీవితకపా
శం త్రామయితాకథమప్యేతద్దనా తరంగావాత స్తప్తస్తావన్నతఃతద
చ్ఛాయంమేఽచ్చపఃసుయంత్రతవా తదేనాపితాఃదృష్టామి ఇత్యనిధా
న్యకచ్ఛపంభూతలెత్రక్షిప్యమృగముపాద్రవత్పతస్పిన్నతరిహరణ్యకే
నవజ్రాపమండప్యృచచారణేతద్దగ్ధివేస్తనంఖండశైలితమదరికోపతృ
ణమధ్యాన్నిత్రుమృపమిపరినింపల్పలః ప్రఃప్టఃవీత్రాగోపుప్రాప్త
స్యాపితస్యతిలకథాయవాయుపనసహపలాయితఃపితస్సన్నతరిహరణ్య
వివాదపరోలుభక్తోనిన్మనోయావతే శ్యతతవత్రచ్ఛపాపిగతఃతతశ్చత
త్రోపవేశ్యేమంక్షోకమపశతత్

ప్రాప్తోబంధనమప్యయః కురుమృగసావత్సరయామేహృతః
వృప్రాప్తఃప్రతిమహఃసచాపినియతగన్తనవాదేశతః || ౧౯౯ ||
త్రుమ్మమోత్రవనైభమామిశిశుకైస్సృక్తస్సకమంభార్యయా
యచ్ఛాన్యన్నకృతంకృతాంతమితితచ్ఛాపినహావయం || ౨౦౦ ||
ఏవంబహువిధంవిలప్యస్వగ్మహగతఃఅతత్కవాధేదూరతరంగలే
సర్వేపితేకాకూర్తమృగమూషకాఃపరమానందభాజఃపరస్పరమాలింగ్యపు
నర్జాజతమివాత్మానంమన్యమానాస్తదేవసరఃసంప్రాప్యమహాసుఖేనసు
భాషితకథాగోష్ఠీవినోదేనకాలనయంతిన్నపవంజ్ఞాత్వావివేకినామిత్రసం
గ్రహాకార్యఃనచమిత్రేణసహావ్యాజేనవర్తితవ్యమితిఉక్తంచయతః

యోమిత్రాణికరోత్యత్రనకౌటిల్యేనవర్తతే ||
త్రైసమంసపరాధూతంసంప్రాప్తోతకథంచన || ౨౦౧ ||
ఇతిశ్రీవిష్ణుశర్వవిరచితేపంచతంత్రకేమిత్రసంప్రాప్తినాకామద్వితీయః
తత్త్రంసమాప్తం

